

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра професійної освіти та технологій
сільськогосподарського виробництва

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**Тема: «ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ
УМІНЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО
НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ»**

Виконав: Щебетько Сергій Миколайович,
студент 62М-Пр(М) групи денної ф. н.
спеціальність: 015 Професійна освіта (Аграрне
виробництво, переробка
сільськогосподарської продукції та харчові
технології).

ОПП: Професійна освіта (Технологія
виробництва і переробки продуктів сільського
господарства)

Науковий керівник: Самусь Т.В., канд. пед.
наук, доцент _____

Допущено до захисту

«__» _____ 2023 р.

Завідувач кафедри: канд. пед. наук, доцент
Тетяна САМУСЬ _____

Дата захисту: «__» _____ 2023 р.

Оцінка «_____»

Підпис членів ДЕК:

_____ Самусь Т. В

_____ Вовк Б. І.

_____ Маринченко Є. О.

Глухів 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	7
1.1. Професійно-педагогічна діяльність педагога професійного навчання як підґрунтя формування вмінь.....	7
1.2. Структура та зміст професійно-педагогічних умінь майбутнього педагога професійного навчання	13
1.3. Методика формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання у процесі педагогічної практики.....	20
РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	38
2.1. Організація експериментальної роботи.....	38
2.2. Експериментальне визначення ефективності методики формування професійно-педагогічних умінь майбутнього педагога професійного навчання у процесі педагогічної практики.....	47
2.3. Аналіз результатів експериментального дослідження.....	72
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87
ДОДАТКИ.....	99

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Швидка зміна умов життя висуває новітні вимоги до навчання майбутніх педагогів професійного навчання, здатних пристосовуватись до освітнього простору, що змінився, розкривати високу інформаційну та професійну культуру, створювати й організовувати освітній процес, аналізувати й коригувати його результати. Готовність до такої професійної діяльності вимагає пошуку дієвих методик формування професійно-педагогічних умінь. Важливим виникає питання про удосконалення практичної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання у процесі педагогічної практики.

Слід зазначити, що детальний аналіз науково-практичних джерел показує, що вказана проблема залишається не вивченою до кінця, а саме в частині підвищення ефективності продукування професійно-педагогічних умінь в процесі здобуття знань з дисциплін циклу фахової підготовки у період педагогічної практики майбутніх педагогів професійного навчання.

У сучасній науковій літературі психолого-педагогічного спрямування, на достатньому рівні вивчено роль педагогічної практики у розвитку та професійному становленні майбутнього фахівця, її види, зміст, функції, вказаний широкий спектр форм й методів організації, оцінювання результатів практики, способи збільшення її ефективності (А. Алексюка, В.Бобрицької, А. Бойко, Ю. Бабанського, Л. Вовк, Н. Дем'яненко, А.Капської, Н. Кичук, В. Кузя, В. Лугового, Е. Лузік, В. Майбороди, О.Мороз, Н. Ничкало, Д. Ніколенко, О. Олексюк, О. Пехоти, Л. Пуховської, О. Савченко, В. Семиченко, Р. Хмелюк, М. Ярмаченка та ін.). Історичний аспект становлення системи практичної підготовки вчителів розкрито у працях О. Абдулліної, І. Протасової. У працях сучасних українських вчених І. Беха, В. Бобрицької, С. Гончаренка, Н. Дем'яненко, В. Лугового, О. Олексюк порушено проблему підготовки студентів до подальшої діяльності; компетентнісно-орієнтовний підхід у професійній підготовці

педагогічних кадрів нової генерації (І. Зязюна, Л. Кондрашової, О. Михайличенка, О. Сухомлинської, В. Анищенко, І. Беха, С. Гончаренка).

Важливо зазначити, що під час проходження педагогічної практики у здобувачів освіти наявний цілий ряд проблем і недоліків, які істотно впливають на ефективність професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання у період практики.

Розгляд основних сторін проблеми дає можливість зробити висновок про недостатньо досліджені питання, пов'язані з методикою організації педагогічної практики майбутніх педагогів професійного навчання.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість зумовили вибір теми дослідження **«Формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання у процесі педагогічної практики»**.

Об'єкт дослідження – фахова підготовка майбутніх педагогів професійного навчання.

Предмет дослідження – методика формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання у процесі педагогічної практики.

Мета дослідження – теоретично опрацювати, розглянути та експериментально перевірити методику формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання у процесі педагогічної практики.

Відповідно до мети було поставлено такі **завдання дослідження**:

1. Розглянути професійно-педагогічну діяльність педагога професійного навчання як підґрунтя формування вмінь.

2. З'ясувати структуру та зміст професійно-педагогічних умінь майбутнього педагога професійного навчання.

3. Розробити методику формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання у процесі педагогічної практики.

4. Експериментально перевірити розроблену методику формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання у процесі педагогічної практики.

Для досягнення поставленої мети та розв'язання конкретних завдань роботи застосовано такі **методи дослідження**:

теоретичні: аналіз науково-педагогічної, психологічної, науково-методичної та філософської літератури з досліджуваної проблеми; систематизація та узагальнення проаналізованих теоретичних джерел та передового педагогічного досвіду з проблеми формування дослідницької компетентності;

емпіричні: діагностичні (анкетування, опитування, тестування, аналіз звітної документації досліджень); педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний);

статистичні: методи математичної статистики – для проведення кількісного та якісного аналізу емпіричних даних та перевірки їх достовірності.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях різного рівня:

VI Всеукраїнському науково-методичному семінарі «Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій» (Глухів, 2022 р.), *III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій»* (Глухів, 2023 р.), *VII Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти»* (Тернопіль, 2023 р.), *I Всеукраїнській науковій конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Стратегії наукового пошуку в соціальній роботі, соціальній педагогіці та соціальній освіті:*

поліфункціональність ідей» (Тернопіль, 2023 р.), *звітній науково-практичній конференції викладачів, докторантів, аспірантів та молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти «Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка»* (Глухів, 2023 р.);

XII Міжнародній інтернет-конференції молодих учених і студентів «Глухівські наукові читання – 2022. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук» (Глухів, 2022 р.), *IX Міжнародній науково-практичній конференції «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка»* (Суми, 2022 р.), *XI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми вищої професійної освіти»* (Київ, 2023 р.).

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, загального висновку, списку використаних джерел (86 найменувань) та 4 додатки. Робота містить 7 таблиць. Загальний обсяг роботи – 112 сторінок, з них 85 – основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

1.1. Професійно-педагогічна діяльність педагога професійного навчання як підґрунтя формування вмінь

Професійно - педагогічна діяльність інженера - педагога ґрунтовно досліджувалась ученими ХХ - ХХІ ст. [2; 4; 5; 23, 33, 52]. Так, С. Артюх [5], вивчаючи питання підготовки педгога професійного навчання, звертає увагу на аналіз структури й змісту діяльності, кореляцію освітньої та інженерної підготовки через методи співвідношення цих понять, як основний елемент підготовки спеціалістів для профільного навчального закладу. Особливу увагу автор приділяє підготовці студентів до виховної і навчальної роботи, як одному із головних факторів методології.

Діяльність педагога професійного навчання поєднує в собі два складники – професійний та педагогічний. Зокрема О.Коваленко [88] наголошує, що завдяки професійному компоненту фахівець реалізує себе у виробничій сфері, а наявність педагогічного елементу, спрямовує фахівця на навчально-виховний процес і на реалізацію в суспільстві. Саме тому, процес підготовки педагогів професійного навчання це комплексний підхід з врахуванням всіх видів учбової діяльності, які включають:

- 1) фахове навчання;
- 2) виховний процес поза навчанням;
- 3) суспільно-політична робота;
- 4) виробничу і технологічну діяльність;
- 5) режим роботи навчальної групи й училища;
- 6) підготовка та перепідготовка педгога професійного навчання;

7) професійний підбір;

8) творчість пов'язана з технічним процесом.

З кожним окремим видом діяльності пов'язані певні види завдань:

1) планування навчально-виховного процесу;

2) профорієнтацію;

3) учнівське самоврядування;

4) організація пізнавального й навчального процесу учнів;

5) діагностику освітнього процесу особистості й колективу;

6) різнобічне виховання учнів;

7) повне забезпечення навчально - виховного процесу (зв'язок сентеційного та матеріально-технічного забезпечення);

8) виробничо-технологічна діяльність;

9) підвищення кваліфікації та самоосвіту;

Уміння - головний рушій вирішення професійно - педагогічних завдань.

Взначити вид та структуру, підсумувати результати професійно-педагогічної діяльності, дозволяє зробити такий підхід до навчально-виховного процесу.

У професійно-педагогічній практиці є певні функції («функції - цілі»), які дозволяють визначити вид діяльності (оскільки структура педагогічної діяльності багатосарова), в одних випадках вони індивідуальні, в інших – спільні. Виділяють такі функції педагогічної спрямованості:

- навчальні (формування професійних знань);
- виховні (виховання як один із компонентів навчання);
- розвивальні (розвиток психічних процесів і станів особистості).

До цих функцій додаються ще «функції – операції»:

- методичні (поглиблення та поєднання професійної, творчої та педагогічної майстерності);

- організаторські (організація навчального, позанавчального, творчого процесу розвитку діяльності учнів);

- діагностичні (систематичне дослідження та спостереження за психічним розвитком учнів);
- виробничо - технічні (аналіз стану виробництва та його процесу технічного забезпечення) [88, с. 41].

Н. Жукова. О.Коваленко [52,53,54,55] розглядають функції педагога професійного навчання через призму потреб суспільства враховуючи особистісний підхід до професійного вибору. Структура системи педагогічної діяльності має чотири компоненти: викладання, підготовка, організація та управління, дослідження.

Таким чином, сутність викладацької функції полягає у підготовці висококваліфікованих робітників, а підготовча функція поєднує навчання і практику, різні види професійної діяльності: проектування, організація та проведення позанавчальної роботи в закладах профтехосвіти, установах, підприємствах пов'язаних із проходженням практики.

Організація та управління здійснюються в процесі всіх видів професійної діяльності, тобто навчання та розвитку учнів. Однак вони можуть функціонувати і як самостійні види діяльності і здійснюються адміністративними підрозділами навчальних закладів.

На думку авторів, дослідницька функція поєднує всі види професійної діяльності, мета якої - підвищення якості навчально-виховного процесу через вдосконалення професійної майстерності за рахунок передового досвіду, наукових теорій та практичних досліджень фахової школи. [88].

Науковці, які займаються проблемами інженерно-педагогічної освіти, по-різному класифікують структуру професійної діяльності. Так, Ю. Драгун, В. Опанасенко, вивчаючи шляхи і методи підвищення педагогічної майстерності педагога професійного навчання, класифікують їх за різними категоріями: теоретичне навчання, навчання на робочому місці та позакласні освітні заходи. [28; 94].

Також можна виділити ще один підхід до визначення видів професійно-педагогічної діяльності, що базується на структурно-

функціональному аналізу експертної діяльності (В. Косирєв, П. Кубрушко, П. Сілайчев, Н. Жукова, О. Орчаков) [58]. Такий підхід дозволив авторам виявити та змоделювати особливості педагогічної діяльності, структуру, вид і зміст.

Типові види і сфери професійної діяльності педагога професійного навчання складають відповідну професійну модель діяльності. Складові моделі:

1. Соціально-професійний фон.
2. Соціальне замовлення.
3. Філософсько - соціологічна модель педагога професійного навчання.
4. Класифікаційна модель професійної діяльності педагога професійного навчання, що включає моделі інженерної (організаційно-управлінська, виробничо-технічна, дослідницька діяльність) та педагогічної (навчальна та виховна діяльність) діяльності.

У процесі розробки прогностичної моделі освітньої діяльності необхідно враховувати той факт, що суб'єкт педагогічного процесу постійно змінюється і розвивається. Динамічність і плинність процесу навчання зумовлена психологічними факторами, установками, смаками, демографічними показниками тощо.

Слід також підкреслити, що професійно-педагогічна діяльність є дуалістичною. Цілями освітньої діяльності є професійна підготовка та освіта молоді, а цілями технічної діяльності є розробка виробничої та технічної документації, забезпечення виробничих процесів у навчальному закладі, підтримка матеріально-технічної бази лабораторій та навчальних кабінетів, розробка нових технологічних процесів та обладнання тощо [58; 59].

Водночас деякі дослідники [56; 66; 89] шляхом спостереження за діяльністю викладачів професійно-педагогічної праці дійшли висновку, що в їх роботі переважа педагогічний складник навчального та виховного процесу. Виробнича, технічна та кваліфікована діяльність становить лише

10% витрат на робочу силу і має характер засобу навчання, освіти та професійного розвитку.

Існує п'ять основних видів діяльності педагога професійного навчання: навчальна, виховна, організаційно-управлінська, виробничо-технічна й дослідницька [58; 59].

Метою *навчальної діяльності* є підготовка професійних фахівців у навчальних закладах початкової та середньої професійної освіти. Викладачам необхідно проєктувати, реалізувати, аналізувати навчальний процес, враховуючи зміст навчальної інформації, готувати конспекти уроків та підбирати навчальне обладнання, контролювати та коригувати набуті знання, вміння та навички, аналізувати труднощі, що виникають під час роботи, та визначати шляхи їх подолання.

Виховна діяльність спрямована на розвиток і формування особистості. Освітня діяльність викладачів інженерних дисциплін відрізняється від діяльності шкільних вчителів та університетських викладачів, по-перше, тим, що їхні слухачі часто є малоосвіченими, а по-друге, тим, що вони не зацікавлені в навчанні. Для цього педагог повинен бути добре підготовлений до управління освітньою діяльністю, вміти керувати процесом навчання студентів та знаходження «спільної мови» при проєктуванні, організації й проведення виховної роботи в закладі освіти з врахуванням всіх вмінь та навичок фахівця. При проведенні виховної роботи необхідно аналізувати розвиток індивідууму і колективу, організовувати та планувати виховну роботу, забезпечувати позитивну мотивацію виховного процесу.

Метою *організаційно-управлінської діяльності* є розкриття педагога професійного навчання в різноманітних амплуа: як майстра, інструктора, викладача процесу навчання, методиста, адміністратора, асистента, молодшого наукового співробітника. Зважаючи на це, педагог професійної освіти повинен організовувати та керувати діяльністю учнів та колективу. Організація занять повинна враховувати наступні фактори: самостійна робота, врахування індивідуальних особливостей та рівень підготовки

здобувачів освіти до навчального процесу, самовдосконалення педагога професійного навчання як викладача і як керівника.

Дослідницька діяльність у закладах професійної освіти охоплює як самих викладачів, так і студентів, які навчаються під їхнім керівництвом з метою опрацювання нової технічної інформації, нових методів роботи та нових технологій, а також у зв'язку з процесом постійного оновлення змісту фахових дисциплін майстрами виробничого навчання та педагогічним колективом під їхнім керівництвом виконується науково - дослідницька робота, спрямована на підвищення якості навчального процесу в закладах освіти. Вона базується на передовому педагогічному досвіді, науковій теорії та практичних дослідженнях з професійно-технічних проблем навчальних закладів.

Вказані види професійно - технічної діяльності педагога професійного навчання в навчальному і виховному процесі тісно пов'язані між собою. Однак їх важливість варіюється залежно від посади педагога професійного навчання. Так, якщо діяльність менеджерів є переважно організаційно-управлінською, то керівники навчальних закладів здійснюють також навчальну, виховну та дослідницьку діяльність, а викладачі - викладацьку та виховну діяльність.

Науковці також наголошують на особливостях професійно-педагогічної діяльності порівняно з діяльністю вчителів загальноосвітніх шкіл. Це пов'язано із специфікою предмета діяльності, змісту, системою організації навчального процесу та викладацької бази, відмінностями в досвіді, навичках, психічних процесах і т.п. [58; 91]. Аналізуючи зміст діяльності педагога професійного навчання необхідно звертати увагу на вказані особливості навчально-виховного процесу.

Роботи з питань педагогічної та професійної освіти визначають специфіку організації та здійснення освітніх процесів у закладах початкової та середньої професійної освіти. [16; 17; 76; 80; 91].

Інженерно-педагогічна діяльність здійснюється та реалізується на основі сформованих вмінь та навичок.

1.2. Структура та зміст професійно - педагогічних умінь майбутнього педагога професійного навчання

У педагогічному словнику поняття «уміння» трактується як «спосіб виконання дії, що забезпечується сукупністю знань або навичок, засвоєних і набутих суб'єктом» [19,81].

Енциклопедія освіти визначає його так: «Уміння – це підготовленість до швидкого, точного і свідомого виконання практичних і теоретичних дій на основі набутих знань і життєвого досвіду» [82].

Безліч праць присвячено темі формуванню педагогічних умінь у майбутніх учителів у процесі навчання в ЗВО [1; 2; 3; 14; 28; 34; 43]. Проблема сформованості професійних вмінь педагогів професійного навчання, через призму особливості складу, структури, професійних вмінь і навичок завжди є актуальною. Деякі дослідники [34; 43] вважають, що студенти повинні бути озброєні набором педагогічних навичок і умінь до того, як почнуть самостійно працювати вчителями, тобто мати здібності до професійно-педагогічної діяльності.

Психологічний словник характеризує поняття «компетентність» визначається як риса особистості, що є суб'єктивною умовою успішного виконання певної діяльності. Психологи стверджують, що такі компетенції, як знання, вміння та навички, є лише суб'єктивними умовами, які забезпечують можливість швидко їх набути. Здібності безпосередньо впливають на процес швидкого здобуття знань, але не гарантують успішне виконання дій.

Компетентність (здібності) - це здатність особи до набуття певних якостей (властивостей), тоді як навички - це вже сформовані на основі компетентності якості.

Дослідники розглядають навички як діяльність, спрямовану на досягнення певного результату, або систему взаємозалежних поведінкових актів. [13; 36].

Навички розглядаються як набір форм поведінки (діяльності); деякі дослідники вважають навички підготовкою до успішної поведінки (діяльності), тоді як інші - здатністю до успішного виконання поведінки (діяльності).

Будь-яка навичка з'являється тільки в дії, формується та засвоюється в цьому процесі і не може бути навички поза зв'язком з діяльністю. Процес формування навички - це процес навчання поведінки. Це визнається більшістю дослідників [8; 61; 91].

За педагогічним словником: «Уміння педагогічні – способи й прийоми роботи, сукупність практичних дій на основі осмислення мети, принципів, умов, засобів, форм і методів організації роботи з дітьми; уміння, об'єктивно необхідні для оволодіння педагогічною діяльністю» [19, с.81].

Для одних дослідників педагогічні вміння це вже готовність до професійної діяльності [13; 28]; для других – потенційна компетентність [43; 54]; для третіх – діяльність, що включає готовність і компетентність [63; 91].

Науковці виокремлюють професійно-педагогічні вміння педагога як складне психологічне утворення, що складається зі знань, практичних навичок, педагогічного досвіду, що допомагає вчителю здійснювати контроль над всіма видами учнівської діяльності [44].

Основні навички педагога професійного навчання: вміння розуміти учнів, вміння зрозуміло пояснювати, переконувати, організаторські здібності, педагогічна винахідливість, здатність працювати творчо, швидко реагувати на зміну освітніх обставин, схильність до предмета, вміння зацікавити здобувача освіти, прогнозувати результат роботи, переконаність і рішучість.

Поняття «уміння» та знання виступають як одне ціле, зокрема Л. Спірін зазначав, що педагогічні уміння включають в себе вже

систематизовані професійно - педагогічні знання (сукупність понять, ідей, закономірностей, теорій та ін.). [45].

Навички тісно пов'язані з компетентністю як способом виконання певної поведінки. Вони відповідають меті або ситуації, в якій людина має діяти.

Визначення понять «уміння» та «компетентність» ґрунтуються на двох концепціях. Згідно з першою концепцією, уміння розглядаються як незавершені навички (Н. Риковта ін.); друга – уміння більш широке поняття, ніж поняття навичка (О. Абдулліна, , Л. Спірін й інші).

Вчені зазвичай розглядають навичку як свідомо автоматизовану поведінку і якщо вона автоматизована, значить це навичка, але це не те саме, що вміння. Це гнучкість, широта і мобільність.

В. Яровий зазначає: «Найчастіше навички, як способи виконання дії, формуються одночасно з виконанням дії, у самому її процесі. Можливість оволодіння способом виконання дії (тобто навичкою) у самому процесі виконання дії забезпечується виявленням раніше придбаних аналогічних навичок, що одержало назву переносу навичок. Точніше кажучи, переносяться навички не цілком, не в повному своєму складі, а їх окремі елементи, які можуть бути використані як структурні компоненти в новій навичці, що формується. Відсутні навички, придатні для виконання декількох дій. Навіть так звані універсальні (узагальнені, загальнотехнічні й політехнічні) навички й ті не мають абсолютну придатність до виконання будь-яких дій. Це навички, у яких багато елементів можуть бути використані для виконання певної групи подібних дій. Для знаходження серед раніше засвоєних навичок подібних, вичленовування із цих подібних навичок тотожних елементів, переносу їх у нові умови виконання дії й створення (формування) на їх основі нової навички як способу виконання даної дії й необхідне вміння. Тому до складу вмінь входять відповідні навички, як невід'ємні структурні їх компоненти» [94, с. 27].

Це значить, що навичка не є обов'язковим елементом вмінь. Л. Кайдалова [95] виділяє такі компоненти умінь в структурі педагогічної діяльності:

1) гностичні вміння пов'язані з проєктуванням змісту освіти та методами впливу на оточуючих, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей навчання людей, аналізу результатів власної діяльності;

2) проєктні вміння: побудова системи цілей і завдань; перспективне планування діяльності учнів; планування власної діяльності на довгострокову перспективу;

3) конструктивні вміння: формування завдань, відбір і компонування інформаційного контенту, який стане надбанням студента; проєктна робота, у якій можна дізнатися важливу інформацію; планування майбутньої діяльності і поведінки під час взаємодії з учнями;

4) організаторські вміння: збір інформації, подання її слухачам, різні види діяльності учнів, під час яких можна засвоїти інформацію та сформувані необхідні властивості; власна діяльність і поведінка;

5) комунікативні уміння, включають навички вирішення завдань у різних сферах, встановлення відповідних стосунків у плані освіти – залежно від їх діяльності.

Н. Бутенко [13] шляхом аналізу структури діяльності викладача визначила такі необхідні педагогічні вміння:

1) дидактичні, що пов'язані з організацією навчального процесу та спрямованістю пізнавальної діяльності здобувачів освіти;

2) виховні, що пов'язані із здійсненням позааудиторної виховної роботи та напрям самоосвіти ;

3) пропагандистські (питання політичної освіти та пропаганди освітніх знань);

4) методичні й дослідницькі (дослідження та узагальнення передового навчального досвіду, аналіз та узагальнення особистого досвіду).

Інші дослідники класифікують вміння на основі аналізу етапів циклу управління [13; 21; 45]. Вони виділяють такі групи вмінь: 1) діагностики, 2) цілепокладання, 3) планування й прогнозування, 4) організації й виконання, 5) контролю й аналізу.

О. Остряньська [97, с. 8] виокремлює наступні блоки умінь: навчально-виховні (найбільші за обсягом: включають оволодіння навичками навчально-педагогічної взаємодії суб'єкта та суб'єкта в усіх предметах, а також у класній та позакласній виховній роботі); співпраця з батьками; взаємодія з колегами, належні педагогічні стосунки з адміністрацією та взаємодія з громадськістю.

Підсумовуючи наведені способи класифікації навичок, можна виділити наступні:

- педагогічні та професійні здібності, у тому числі загальнопедагогічні та спеціальні педагогічні навички ;
- професійно-методичні, в тому числі загальнометодичні навички та часткові методики.

Компонентами загальнопедагогічної майстерності є уміння, характерні для всіх учителів-предметників, а також педагогів професійного навчання.

Спеціальні педагогічні здібності є характеристикою для викладачів певних предметів. Виокремлюють 12 груп професійно-педагогічних умінь на основі загального способу вирішення типових завдань:

1. Гностичні - вміння, що пов'язані з набуттям технічних, виробничих і педагогічних знань, включаючи засвоєння нової інформації, відбір істотного, передового навчального досвіду, узагальнення і систематизацію досвіду виробництва.
2. Ідеологічні – змістовні соціально-ідеологічні навички в політичній поведінці, пропаганда педагогічних знань.
3. Дидактичні – загальні навчальні навички (вибір відповідних форм,

методів і засобів навчання, побудова навчальних ситуацій, пояснення матеріалів, створення та виконання методів роботи).

4. Організаційно-методичні – педагогічні вміння, пов'язані із навчально-виховним процесом; навчальна мотивація, поведінка та здатність до самоосвіти здобувачів освіти; організація навчально-професійної діяльності, співробітництво; колективізм управління та організація автономного управління.

5. Комунікативні та лідерські навички – когнітивні, експресивні та сугестивні навички, навички режисури та ораторського мистецтва.

6. Прогностичні – вміння прогнозувати успішність навчально-виховного процесу шляхом діагностики колективу, аналізу навчальних ситуацій, побудова альтернативних моделей навчальної діяльності, контроль процесу і результат навчання, виховання.

7. Організаційно-педагогічні планування виховного процесу шляхом використання педагогічних засобів, організації самоосвіти й самовиховання, профорієнтація здобувачів освіти.

8. Професійні – навички пов'язані з читанням та складанням креслень, схем, діагностик, графічних робіт та т.п.

9. Конструктивно-технічні – навички процесів розробки і конструювання, дизайнерські можливості, розробка навчально-технічної документації, організація технічної творчості учнів.

10. Технологічні – аналіз виробництва, планування та організація технологічного процесу, експлуатації технічного обладнання.

11. Виробничо-операційні – загальні професійні навички суміжні на рівні 4-5-го кваліфікаційного розряду.

12. Спеціальні – технічні навички відповідно до фаху виробництва (машинобудування, електроенергетика, будівництво тощо).

Інші автори [25, с. 91] кваліфікують вміння педагога професійного навчання за педагогічними ознаками: організаторські (організація теоретичного і виробничого навчання); конструктивні (планування

навчального процесу відповідно до предметів); виробничо-технічні (виконання конкретних видів робіт на занятті 4-5 розрядів по одній із професій); комунікативні (контакт з групою, міжособистісні відносини тощо); гностичні (використання передового досвіду науково-технічного прогресу в своїй галузі).

Проведений нами аналіз виду, змісту та структурних особливостей професійно-педагогічної діяльності є основою для визначення структури та змісту цієї діяльності, оскільки професійно-педагогічні навички, необхідні педагогу для успішної реалізації їх як у навчально-виховному процесі, так і в процесі педагогічної практики в системі початкової та середньої професійної освіти.

Основою відбору та структурування професійних педагогічних умінь є концепція індивідуально-діяльнісного підходу, принцип «функціональної завершеності», сучасні вимоги системи початкової й середньої професійної освіти.

Особистісно-діяльнісний підхід - процес формування педагогічних і професійних умінь здобувачів освіти під час педагогічної практики, який включає побудову узгодженого оволодіння, засвоєння та структурування компонентів процесу дій майбутніх фахівців.

Принцип функціональної повноти вимагає, щоб уміння педагога професійного навчання та його дії забезпечували успішне виконання професійних завдань та обов'язків. Комплекс: вид, зміст, особливості структури діяльності педагога професійного навчання є головними критеріями функціонування професійно-педагогічних умінь.

Зазначимо, що при вивченні професійно-педагогічних умінь майбутнього педагога професійного навчання необхідно зважати на психолого-педагогічні дослідження в цій галузі Н. Брюханової, О. Коваленко, В. Кулешової, та інших, а саме:

– розробка основних положень методики професійної освіти О. Коваленко [53];

– модель та педагогічна підготовка майбутнього педагога професійного навчання Н. Брюханової [12];

Отже, професійна і педагогічна майстерність є сукупністю синтетичних умінь, що утворюють відносно завершений комплексний процес підготовки до вирішення професійних завдань.

Професійно-педагогічні вміння необхідні для здійснення навчально-виховного процесу, процесу управління здобувачами освіти та колективом педагогів.

Професійно-педагогічні вміння необхідні для виконання основних педагогічних функцій і видів діяльності (навчання, виховання, керування педагогічним процесом, колективами учнів і педагогів), їх класифікують: гностичні; дослідницько-проектувальні; організаційно-комунікативні; оцінно-рефлексивні.

1.3. Методика формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання у процесі педагогічної практики

Уточнимо поняття проектування, концепція, модель, які допоможуть теоретично розкрити структуру педагогічної практики. Педагогічне проектування – процес розробки теоретичного та практичного матеріалу на основі педагогічної теорії, інтелектуальна праця педагога. Виокремлюють три етапи педагогічного проектування: моделювання, проектування, конструювання.

На етапі моделювання встановлюються зв'язки між складниками проектування, відбір між головними і залежними елементами об'єкта проектування, які створюють цілісність об'єкта. Іншими словами, педагогічне моделювання розставляє акценти, цінності та взаємовідносини, де генеруються нові педагогічні знання.

Модель будується за принципом подібності між собою та проєктованим об'єктом, таким чином охоплюючи весь об'єкт за певними ознаками. Вона дає певний прогноз змін, які можуть з'явитися при взаємодії теорії та практики, тобто модельне уявлення цього процесу.

Проєктування та конструювання більш наближені до практики. Проєктування створює шлях реалізації моделі, а конструювання це вже втілені ідеї, конструкції для конкретних деталей програми. Конструювання – вже переведення теорії на технічний рівень для застосування на практиці.

Педагогічне проєктування відображає тільки методологічні аспекти об'єкта, а не його зміст. У змістовному плані до предмета освітнього проєктування слід віднести діяльність педагогів і учнів.

Об'єктом моделювання завжди виступає педагогічна практика. Положення щодо розробленої студентської освітньої практики можна віднести до моделі цієї практики, яка є одночасно прогностично-прагматичною, практико-орієнтованою та структурно-функціональною, має чітку цільову аудиторію та враховує структуру освітньої діяльності та її функції.

Розробляючи нашу модель освітньої практики, ми керувалися наступними напрацюваннями О. Коваленко Н. Кузьміної, М. Лазарева, А. Маркової та інших учених.

Формування особистості майбутніх педагогів професійного навчання на практиці збігається з проєктуванням результатів їх формування на основі знань, умінь і особистісних якостей педагогів професійного навчання, які складатимуть основу майбутньої професійної компетентності.

Функції розроблюваної моделі педагогічної практики:

– створення єдиної понятійної системи вивчення проблем педагогічної практики здбувачів освіти інженерно-педагогічних спеціальностей;

– створення зв'язку між вищою та загальною середньою освітою при проходженні педагогічної практики здбувачів освіти у закладах освіти;

- створення науково-теоретичного підґрунтя взаємодії між різними освітніми установами;
- створення основи для подальшого проєктування та конструювання педагогічної практики.

Складники моделі: мета, принципи, зміст, методика проведення, наукове керівництво й науково-методичний супровід і підтримка.

Ефективність розроблюваної моделі педагогічної практики значною мірою залежать від наступного:

- у створенні умов для подачі теоретичного матеріалу не тільки для керівників, але й для здобувачів освіти;
- взаємозв'язку теорії та практики;
- готовності здобувачів освіти до педагогічного проєктування;
- протиріччях в існуючих практиках.

Моделі практик, що розробляються, відносяться до наступних груп моделей, залежно від їх кваліфікаційних характеристик: за типом – це модель технологічна, за характером – виробнича, за формою – частково-формалзована, за рівнем змісту – евристично-алгоритмічна. До змінних ознак моделі можна віднести: визначення ролі та місця основних компонентів у загальній системі практики (цілі, принципи, зміст, методи, форми та об'єкти практики); залежність між компонентами й ступеня їх варіації; інформативна наповненість кожного компонента.

Всі ці три компоненти пов'язані між собою та взаємозалежні. Залежно від ролі компоненту, який обраний при проведенні практики, він може бути керований системою повністю, або малокерованим. Чим більша роль, тим більш контрольованим повинен бути компонент. Малозначущий компонент не є важливим фактором якості практики, може бути тимчасово змінений через зовнішні причини. Такі компоненти наявні в нашій моделі.

Залежність і зміна компонентів моделі виражається через детермінацію, неперервність зв'язків, але через малу дослідженість, складно довести

характер взаємодії і тому деякі моделі є гіпотетичними та мають гіпотетичний характер.

Третя змінна модель включає систему моніторингу, яка визначається як один із способів спостереження, знаходження й опису кожного елементу системи практики.

Всі змінні характеристики моделі педагогічної практики перетворюють її у змінне рухливе формування. Оскільки модель є єдиним цілим, кожен компонент може бути змінений окремо, не порушуючи загальної структури.

Отже, розглянули процес проектування моделі педагогічної практики здобувачів освіти, визначили мету, принципи, зміст, технологію проведення практики, провели аналіз створюваної моделі та класифікували її як технічну, виробничу, формалізовану та евристичну.

Здатність моделі педагогічної практики до змін та трансформації, тобто гнучкості, дає можливість віднести її до рухливої системи, через застосування змінних: контрольованість - неконтрольованість, безперервність - переривчастість, детермінованість - ймовірність, вимірюваність - невимірюваність, спостережуваність - неспостережуваність. Саме завдяки цим змінам визначається роль кожного компонента практики.

Педагогічна практика для здобувачів освіти професійно-педагогічного спрямування це особлива форма організації навчального процесу в ЗВО, спрямована на набуття викладачами професійного досвіду в майбутньому під час здійснення професійної діяльності.

Основні ідеї моделі практики:

- взаємозв'язок теорії і практики;
- єдність суб'єктної та інтерактивної позиції особистості педагога та поєднання з педагогічним процесом.

Для побудови моделі освітньої практики педагогам професійного навчання були використані загальні принципи викладання та педагогічного менеджменту, що полягають в взаємозв'язку теорії та практики, алгоритмі дій, чіткості, перспективі, плануванні, співробітництві. Існує два підходи,

спрямовані на особистість: продуктивний – творчий, акцент робиться на творчій особистості; технологічний – вивчення та засвоєння технологічного процесу.

Існують певні правила, яким слід приділяти увагу, для реалізації підходів.

Акмеологічний підхід реалізується за наступними правилами:

- атестація педагогів з введенням педагогічної практики;
- зміна критеріїв оцінювання результативності практики від визначення обсягу та якості виконаних робіт до виявлення прогресу професійного зростання фахівця до «піку зрілості»;
- процес організації практики з використанням особистісного підходу.

Продуктивний підхід реалізується через такі правила:

- інтеграція особистісного знання з повсякденним та педагогічним;
- організація самоврядування студентів;
- зосередженість на досягненні конкретних результатів;
- сомовдосконалення через самодіагностику, самопроєктування та самооцінку;
- наближення педагогічної практики до самостійної освітньої діяльності.

Технологічний підхід реалізується за наступними правилами:

- особистісний розвиток фахівця через природні, соціально-культурні чинники;
- побудова модульної системи практики;
- поєднання наукової теорії з практикою (керівництво + самоврядування здобувачів освіти);
- безперервність практики в поєднанні з теорією;
- моніторинг змін у діяльності здобувачів освіти.

Педагогічна практика спрямована на такі цілі:

- формування професійного досвіду в педагога професійного навчання;
- формування в педагога професійного навчання знань для досягнення високого рівня професіоналізму;
- формування професійно-педагогічної майстерності (здатність самостійно проектувати, аналізувати й оцінювати особисту професійно-педагогічну діяльність).

Перша мета – вивчення здобувачем освіти освітнього середовища. Вона тісно пов'язана зі змістом педагогічної практики.

Друга мета – поєднання життєвого досвіду та наукового знання. Реалізація першої мети неможлива без досягнення другої.

Третя мета стосується діяльності на основі набутих знань, а також розширення права здобувачів освіти проектувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності, організовувати педагогічну практику орієнтуючись на позицію здобувачів освіти.

Зазначені цілі взаємопов'язані та мають загальний практичний характер. Залежно від курсу навчання у ЗВО, вони поділяються на завдання, які можна розробити для будь-якого факультету, залежно від часу і можливостей.

Цілі розбиваються на складові, на прості, доступні дії. Однак розбиття цілей і завдань на складові – це змістовний відбір необхідного. Таку роботу проводить керівник практики стосовно практики в цілому, окремих курсів, видів практики і навіть конкретних здобувачів освіти. Крім того, здобувачі освіти можуть брати участь у постановці цілей.

Завдяки таким діям відбувається динаміка професійного зростання майбутнього педагога професійного навчання зі зміною особистісних якостей, знань і вмінь. Оскільки тільки практика здатна розвивати, змінювати, навчати, формувати і виховувати майбутнього фахівця, враховуючи минулий досвід та його соціалізацію.

Система конкретних практичних завдань може вдосконалюватися з року в рік і відповідно до рівня розвитку кожного студента і курсу в цілому, з урахуванням умов роботи закладу та зовнішнього соціального контексту, зберігаючи при цьому комплексну послідовність і враховуючи охоплення сфер професійної діяльності та співвідношення між цілями і завданнями.

Це є загальною методологічною вимогою.

Педагогічна практика студентів з професійно-педагогічних дисциплін є формою безперервної підготовки паралельно з теоретичною та методичною освітою у ЗВО. Вона базується на принципі подвійної системи професійної підготовки.

Дуальна система професійної підготовки передбачає систематичну взаємодію незалежних інституцій в організації підготовки вчителів у вищих навчальних закладах.

Це означає, що два навчальні середовища - університет і навчальний заклад співпрацюють за для спільної мети: професійної підготовки вчителів [68].

Теоретичне поєднується з практичним і багато в чому впливає на систему навчання здобувача освіти, який підпорядковується правилам ЗВО, режиму, статуту та законам. Поступово зміст навчання студента переходить із професійно-теоретичного у професійно-практичну площину.

Дуальна система викладання передбачає, що практика постійно наповнюється теоретичними відомостями та, водночас, теорія і практика постійно співвідносяться.

Інтерфейсом між теорією та практикою є педагогічне проектування - функція, яка все більше поширюється на здобувачів освіти.

Кожен навчальний заклад розробляє договір з установою (де відбувається проведення студентської практики) відповідно до юридичних обов'язків та прав сторін. Згідно договору розробляються програми практик як навчальні програми.

Практику, як систему навчальних (педагогічних) практик, відповідно до курсів навчання, можна систематизувати за двома показниками, тобто виділити базисну (ядро) та варіативну частини.

Базисний зміст практики - цілі, завдання, які покладені на студентів в період навчання у ЗВО.

Базисні знання – це кваліфікація для широкого кола дій, тобто для вирішення будь-якої особистої проблеми педагогічними засобами. Вони є основним набором кваліфікації для педагога професійного навчання.

Формування знань, умінь, навичок та особистісних якостей як важливих кваліфікацій є ключовою частиною змісту навчання студентів під час стажування. Тут вже включається варіативна частина практики, виокремлюються основні завдання та формуються ключові кваліфікації.

Варіативна частина змісту практичної підготовки розроблена у вигляді серії індивідуальних програм, які здобувачі освіти можуть обирати. Структура таких програм однакова: вступна частина; завдання; перелік навичок та особистих якостей, необхідних для реалізації програми; мінімальні наукові знання з різних дисциплін, необхідні для реалізації програми; перелік рекомендованих заходів, форм і методів діяльності для вирішення завдань; методи діагностики успішної діяльності та особистісного вдосконалення; звітна документація; форми для підбиття підсумків. Для кожної проблемної ситуації будується окрема програма, яка має власну назву й «вагову категорію», призначену викладачем, науковим керівником або керівником програми. «Вагові категорії» оцінюються відповідно до нагальності, складності та часових рамок для реалізації запропонованої проблеми.

Залежно від змісту навчання та його остаточного результату визначається технологічна сторона практики здобувачів освіти. Зміст навчання можна віднести до блочно-модульного (модуль - окрема програма,

спрямована на вирішення певної проблеми, блок – серія програм створених і виконаних на кожному курсі).

У період проходження практики весь технологічний процес навчання здобувачів освіти ділиться на три етапи: 1 етап – передпрактика; 2 етап – основна практика; 3 етап – післяпрактика.

Так як педагогічна практика, є динамічним довготривалим процесом у якому беруть участь багато учасників, тому в ній мало передбачуваної поведінки чи унікального темпу розвитку і через це практика вимагає наукового супроводу. Саме під час проходження практики виникають міждисциплінарні інтеграційні процеси.

Специфіка освітньої практики така, що вона потребує дій у всіх трьох напрямках з точки зору науково-методичного забезпечення, яке включає діяльність педагога з підготовки матеріалів, необхідних для практичної діяльності здобувачів освіти, які стосуються загальноприйнятих нормативних питань, проблем і моделей поведінки. Можна викладати лише те, що є зрозумілим, прийнятним, інституціоналізованим і, в принципі, необхідним для всіх здобувачів освіти. До таких форм підтримки належать правила, що регулюють проходження практики, правила поведінки здобувачів освіти у ЗВО, документи, заздалегідь підготовлені для ознайомлення, типи інструкцій, витяги із законодавства тощо. Ці матеріали включають планування колоквиумів і семінарів, які кафедри організують для своїх слухачів, а також графіки консультацій.

Все це матеріали переважно організаційного та управлінського характеру. Це включає оновлення знань про вікові особливості учнів, методи діагностики, а також розширення та поглиблення знань про проблеми, з якими можуть стикатися здобувачі освіти. Це відбувається у формі лекцій, консультацій, колоквиумів та зустрічей перед педагогічною практикою.

Дещо інший підхід науково-методичного забезпечення пропонує модель педагогічної практики: цілісний, проблемний та особистісний. Тому інтегровані курси потрібно використовувати як підтримку.

Перед проходженням педагогічної практики здобувачі освіти отримують науково-методичні матеріали, які є частиною науково-методичного супроводу, створеного викладачами університету під час практичних занять для вирішення конкретних завдань. Вказані матеріали носять проблемний характер та спрямовані на розширення та збагачення знань для використання в конкретних ситуаціях. Форми науково-методичної підтримки включають консультації, відповіді на запитання, залучення наукового керівника до вирішення проблем, рекомендовану літературу тощо.

Науковий керівник супроводжує здобувачів освіти для вирішення проблем, які виникають під час проходження практики. Це відбувається в екстремальних і часто конфліктних ситуаціях. Науково-методичний супровід включає також психологічну підготовку та особисте залучення педагога професійного навчання до цього питання і переконання студента в успіху.

Науково-методичний супровід студентської практики характеризується залученням досвідчених педагогів до ситуації з її вирішенням. Задіюються всі культурні, педагогічні та особистісні резерви. Нерідко самі керівники демонструють свою компетентність.

Усі три види науково-методичного супроводу здобувачів освіти є затребуваними, оскільки на практиці йдеться про реалізацію індивідуальних програм. Якість підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, їхнє ставлення до педагогічної діяльності та учнів, яких вони навчають, залежатимуть від такого забезпечення, підтримки та керівництва. Досвід показує, що сполучною ланкою між теоретичною освітою та практичною підготовкою здобувачів освіти є науково-методичний супровід. Система педагогічної практики вимагає особливого керівництва.

Керівник практики повинен мати досвід роботи зі здобувачами освіти, високу наукову кваліфікацію, новаторство та здатність брати на себе відповідальність за результати своєї роботи для ефективного процесу проходження практики.

Використано основні вимоги до організації педагогічної практики майбутніх інженерів - педагогів, сформульовані О. Абдуллою, концепцією особистісно-діяльнісного підходу Л. Виготського, П. Гальперіна та інших.

Ми вважаємо, що вказані ідеї та положення є ключовими для визначення ефективного змісту та методів формування професійно-педагогічних умінь у процесі педагогічної практики:

1. Основним фактором, що визначає структуру навчальної практики, є структура поетапного засвоєння видів діяльності.

2. Навчальні цілі здобувачів освіти у процесі проходження навчальної практики мають бути диференційованими на загальні та прикладні, залежно від виду практики, відповідати вимогам постановки цілей та передбачати необхідний і достатній рівень умінь і навичок на кожному етапі практики.

3. Застосування принципу «функціональної повноти» в педагогічній практиці педагога професійного навчання.

4. Відповідність системи управління педагогічної практики принципам рівності та гуманізації різноманітності вибору практики, поєднання форм групової й індивідуальної роботи здобувачів освіти, проведення самооцінки, діагностування педагогічної майстерності.

Методика проходження практики включає три етапи: пропедевтичний, формувальний, інтегровальний. Кожен етап має кінцеву мету, вид педагогічної практики та цілі, засоби для її досягнення, а також прогнозування рівня набуття навичок. Шляхом вивчення психолого-педагогічних дисциплін (тренінги, завдання, задачі і т.п.) здобувачі освіти набувають професійно-педагогічних вмінь на першому й другому рівнях.

Пропедевтичний - перний етап, який класифікує дані про діяльність педагога професійного навчання та вміння, якими повинні володіти здобувачі освіти. Цей етап орієнтується на мотиваційну спрямованість в професійно-педагогічній діяльності.

Вирішальна мета першого етапу:

- сформулювати уявлення про майбутню педагогічну діяльність педагога професійного навчання;
- сформулювати уявлення про роль педагога професійного навчання в закладах початкової та середньої професійної освіти;
- Передбачає формування умінь, пов'язаних зі змістом та методами аналізу програмних документів закладів професійної освіти, вибором методів навчання, аналізом педагогічного процесу, проектуванням та реалізацією педагогічних досліджень з часткових проблем професійної діяльності, оцінюванням практичної компетентності викладачів.

Здобувачі освіти формують уявлення та упорядковують знання про педагога професійного навчання, психологічні особливості учня, на основі педагогічних знань, умінь і навичок проектують цілі педагогічного процесу з врахуванням його особливостей.

У здобувачів освіти формується розуміння реального освітнього процесу, професійної діяльності та мотивації до навчання, включаючи наукові дослідження в психолого-педагогічній галузі, створюється основа професійної діяльності через призму викладачів, порівняння теоретичного з практичним, формування ментальної основи професійно-педагогічних дій. Реалізуються ініціативи, спрямовані на розвиток професійних та педагогічних навичок майбутніх педагогів професійного навчання.

Для того, щоб здобувачі освіти могли виконувати свої завдання під час практики, як здобувач освіти, так і викладач, який відповідає за наглядову функцію, повинні підготуватися заздалегідь. Цей етап називається передпрактикою. Вона включає в себе:

- усвідомлення професійно вагомих знань і навичок, накопичений досвід у вирішенні проблем;
- професійне навчання;
- готовність до практики.

Актуалізація знань і навичок - це процес перевірки та відтворення для вирішення певних завдань. Актуалізація здійснюється через діагностику та навчання для повторення, корекції та досягнення вищого рівня досконалості.

Актуалізація знань й умінь є процесом виявлення їх наявності й відновлення з метою вирішення певних завдань. Актуалізація здійснюється через аналіз й тренінг як повторення, виправлення, досягнення більшої майстерності.

Процес актуалізації спрямований на виявлення нової, потрібної інформації та фільтру застарілої. Здобувач освіти критично аналізує накопичений досвід, знаходить необхідне і, спираючись на нього, розвиває новий досвід на науковій основі. Цей досвід є важливим етапом розвитку особистості майбутнього педагога професійного навчання в системі практичної підготовки.

Завдяки практичним завданням виокремлюються актуальні знання та вміння, які необхідні здобувачу освіти для успішного завершення практики.

Під час лекцій, бесід, анкетувань, конференцій, творчих завдань і т.п. відбувається становлення практичного досвіду здобувача освіти, виокремлюються знання та вміння, якими він володіє, звідки бере інформацію, як часто звертається до різних наукових джерел і в якій мірі вміє використати здобуті навички.

Робота в колективі через обговорення, порівняння збагачує педагогічний досвід та сприяє ефективному перенесенню в практичну діяльність.

Вимоги до процесу актуалізації педагогічного досвіду :

- обмеженість завдань перед педагогічною практикою;

- підґрунтям процесу актуалізації стають роздуми про власний досвід;
- основою для актуалізації є сприйняття здобувачем освіти достовірних наукових знань;
- психологічні методи дослідження доповнюють процес актуалізації.

Здобуті раніше педагогічні та психологічні знання та навички, які допомогли студентам з аналізом, порівнянням та класифікацією інформації дали змогу уявити роль і принципи педагогічного досвіду.

Підготовка до практики передбачає актуалізацію знань, які здобувачі освіти отримують у вищих навчальних закладах перед початком практики, а саме психолого-педагогічних знань, комунікації, а також умінь і навичок, які забезпечать застосування цих знань.

Застосування практики в підготовці майбутніх педагогів професійного навчання вимагає пристосування теорії до практики і навпаки, приведення науково-технічної бази до подальшого розвитку і перспективи. Фундамент раніше набутих знань і навичок – вимога до завдання, компонентів змісту.

Оскільки процес оновлення є постійним, опора на життєвий досвід здобувачів освіти, раніше набуті знання та вже сформовані навички є основою для організації їхньої практики.

Педагогічна практика для здобувачів освіти передбачає поєднання отриманого досвіду з новим. Формування нового досвіду надає:

- виокремлення особливих завдань на практиці, які ще не охоплені теорією чи досвідом;
- добір нових знань і умінь;
- утворення нових знань і умінь.

Лише керівник практики виокремлює особливі завдання поміж інших та ознайомлює із ними здобувачів освіти.

Завдання цілісного уявлення суб'єктів педагогічно процесу є одним із особливих завдань як прототип майбутньої діяльності. Саме тому на

заняттях з психології студенти вивчають вікові та особистісні особливості тих, кого навчають.

Гарний настрій, бажання проходження педагогічної практики головні чинники готовності здобувача освіти до її проходження.

Підготовленість студентів, які проходять практику, активізує їхні внутрішні сили, волю та увагу, мотивує професійні якості та надає практиці чуттєвого та емоційного забарвлення: «Педагогічна практика тільки тоді може стати ефективним засобом підготовки до педагогічної діяльності, коли самого студента є бажання, прагнення стати гарним учителем-вихователем» [3, с. 15].

Здобувачі освіти, які беруть участь у стажуванні, забезпечують загальнонауковий підхід до майбутньої професійної діяльності.

Підготовка до практики вимагає самовідданості в плануванні роботи, обрання режиму та виду практики, форми контролю та оцінювання. Цей напрям підготовки повністю реалізований.

Важливо також надавати науково-методичну підтримку та допомагати здобувачам освіти у проходженні педагогічної практики:

- освітній простір студента розширюється завдяки науково-методичному забезпеченні практики;
- науково-методичне забезпечення практики є активним і полемічним, якщо воно ґрунтується на теорії і методології формування практичної компетентності та етапах розв'язання проблем розвитку викладача на практиці;
- теорія переходить в практику завдяки науково-методичному забезпеченню педагогічної практики;
- одним із ключових чинників розвитку науково-методичного забезпечення є моніторинг якості освітнього досвіду, який отримують студенти на практиці.

Другим етапом проходження педагогічної практики є формувальний – узагальнення інформації про технічну діяльність педагогів професійного

навчання та її основні складові (методи, форми, засоби навчання та виховання). Цей етап самостійної діяльності студентів (III курс), який дає змогу перевірити рівень професійно-педагогічних вмінь в процесі педагогічної діяльності. Вирішальна мета цього етапу – систематизація набутих знань і вмінь сформованих під час практики. Здобувач освіти вже самостійно виконує функції педагога (проектує, проводить заняття, виховні заходи тощо), але ще знаходиться під керівництвом керівника педагогічної практики.

Третій етап – інтегративний, – завершальний етап педагогічної практики, який ґрунтується на розвитку творчого підходу майбутнього фахівця до професійно-педагогічної діяльності. Після завершення цього етапу та захисту дипломного проекту здобувачі освіти стають фахівцями у сфері професійної освіти. Визначальна мета цього етапу – поглиблення теоретичних відомостей, удосконалення професійно-педагогічних знань і навичок, самоосвіта та вміння дослідницької роботи.

Завдання педагогічної практики майбутніх педагогів професійного навчання мають чітку спрямованість: дидактичну; виховну; організаційно-управлінську.

Поєднання цих принципів допомагає підібрати зміст педагогічної практики для розвитку професійно-педагогічних умінь і навичок відібрати зміст педагогічної практики, розробити комплекс завдань і скласти методичні рекомендації щодо його виконання.

В основу відбору та складу професійно значущих педагогічних умінь покладено концепцію особистісно-діяльнісного підходу, принцип функціональної цілісності, концепцію педагогічної майстерності та відповідність державним освітнім стандартам.

Професійно-педагогічні вміння – сукупність навичок для вирішення професійних завдань, яка включає гностичні, дослідницько-проектувальні, організаційно-комунікативні, оцінно-рефлексивні блоки.

Педагогічна практика сприяє вдосконаленню вмінь майбутнього педагога професійного навчання, покрокову модель якої було продемонстровано.

Педагогічна практика – це організаційна форма педагогічного процесу у ЗВО, яка поєднує теоретичну підготовку з професійно-практичною діяльністю. Це неперервний процес формування професійно-педагогічних знань і вмінь, вдосконалення творчого потенціалу у здобувачів освіти.

Наша модель стосується формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання у процесі педагогічної практики.

Суть моделі педагогічної практики визначається як процес набуття досвіду професійної поведінки професійно-педагогічних спеціальностей.

Компонентами моделі є: організація, зміст і методика проходження практики, управління нею, особливості науково-методичного забезпечення та підготовка здобувачів освіти до проходження практики.

Практика ґрунтується на блочно-модульній основі, де модулями є індивідуальні програми проблемного характеру, а блоки - ключові завдання.

Методика проходження практики складається з трьох етапів: пропедевтичний, формувальний, інтегрувальний.

Перший етап – пропедевтичний – зміст професійних вмінь, якими повинні володіти здобувачі освіти (I-III курс). На цьому етапі основна увага приділяється мотивації та орієнтації.

Другий етап – формувальний – самостійна професійна діяльність (III курс), яка включає всі необхідні методи, форми, засоби навчання й виховання у процесі педагогічної практики.

Третій етап – інтегрувальний – завершальний етап, який заснований на розвитку творчого підходу здобувачів освіти до професійно-педагогічної діяльності.

По закінченню цього етапу й захисту дипломного проєкту здобувачі освіти стають фахівцями в галузі професійної освіти.

Науково-методичний супровід - підтримка здобувачам освіти в проходженні педагогічної практики.

Моделі педагогічної практики передбачають суттєві зміни в управлінні педагогічною практикою з боку викладачів університету та підготовці здобувачів освіти до практики (наприклад, оновлення професійних знань і вмінь, накопичення досвіду вирішення проблем, спеціальна підготовка як набуття нових знань і вмінь, необхідних і достатніх для вирішення проблем, формування психологічної готовності до практики).

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

2.1. Організація експериментальної роботи

Для перевірки ефективності розробленої методики формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання у процесі педагогічної практики було проведено педагогічний експеримент, до якого залучили 20 студентів ОС «бакалавр» спеціальності 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

У цьому дослідженні не використовувався традиційний метод порівняння експериментальних і контрольних груп. Це пов'язано з тим, що ми вважали, що діагностика в індивідуально-орієнтованій системі освіти повинна документувати індивідуальний прогрес кожного здобувача освіти.

Завдання *констатувального етапу* експерименту:

- вивчення зазначеної теми шляхом проведення аналізу навчальних планів, наукової літератури, програми педагогічної практики в системі професійної освіти, тощо;
- розробка дослідницької програми;
- через анкетування і опитування студентів, які пройшли педагогічну практику, визначити специфіку організації педагогічної практики;
- на основі встановлених критеріїв показників визначити рівень знань та навичок у здобувачів освіти в процесі проходження практики;
- внести корективи в побудову й розвиток педагогічної практики студентів.

Шляхом проведення емпіричного дослідження визначили методи дослідження педагогічної практики:

– метод спостереження (включеного й невключеного) (поєднання предметів психоло-педагогічного циклу з професійно-педагогічною діяльністю здобувачів освіти);

– дослідження освітніх документів, що відображають формальні результати навчання студентів у різних галузях психолого-педагогічного циклу (звіти по педагогічних практиках, залікові й екзаменаційні відомості тощо);

– анкетування, бесіду, інтерв'ю, оцінювання досвідченими викладачами університетів та професійно-технічних навчальних закладів.

Метод невключеного спостереження за діяльністю педагогів професійного навчання закладів початкової й середньої професійної освіти й здобувачів освіти використовували під час відвідування практичних занять, що проводяться студентами ЗВО у процесі їхньої напівпрофесійної діяльності, практичних занять, підсумкових зустрічей після педагогічної практики, а також навчальних занять, що проводяться технічними викладачами та майстрами виробничого навчання.

Для опитування здобувачів освіти ГНПУ ім. Олександра Довженка використано два види анкет: анкета здобувачів освіти 1, 2 курс до педагогічної практики, анкета здобувачів освіти 2 й 3 курсів після педагогічної практики (див. додаток В, Г).

Анкетування допомогло виявити відношення здобувачів освіти до педагогічної практики, чи змінилося ставлення до спеціалізації в процесі навчання в університеті, які дисципліни вплинули на це і яким чином. Нас також цікавили погляди здобувачів освіти на зміст психолого-педагогічних дисциплін, умови проходження педагогічної практики та пропозиції від них.

Дослідження проводилося в 2022-2023 навчальному році. Було проаналізовано 20 анкет студентів ОС «бакалавр» спеціальності 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської

продукції та харчові технології) Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Дієвість розвитку професійних навичок значною мірою залежить від мотивації та ціннісного ставлення до професії. Тому першочерговим завданням є вивчення того, як відбувається вибір професії майбутніх педагогів професійного навчання і хто впливає на даний вибір.

Результати опитування студентів першого курсу представлено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Чинники впливу на вибір професії майбутніх педагогів професійного навчання

Чинники	Здобувачі освіти	
	Кількість	%
Поради батьків і знайомих	9	45
Від студентів ЗВО	5	25
Від друзів	3	15
Із профорієнтаційних бесід учителів школи, П(ПТ)ЗО	2	10
Із ЗМІ (радіо, телебачення, газети)	1	5
Всього	20	100

Вказані фактори по-різному впливають на формування мотивації здобувачів освіти професійного навчання. Переважаючою виявилася порада батьків і знайомих (45 % опитуваних).

Основними виявилися три фактори:

- співбесіди з питань працевлаштування здобувачів освіти ЗВО (від студентів ЗВО);
- вплив оточення (друзі);

- послідовний навчальний процес (із співбесід з питань працевлаштування учителів школи, П (ПТ) ЗО).

25 % здобувачів освіти довідалися про професійне навчання із співбесід з питань працевлаштування у ЗВО. Це вказує на важливість курсів «Методика професійного навчання», «Методологічні засади професійної освіти», «Теорія і методика виховної роботи».

Завдяки цим курсам студенти проводять співбесіди з питань працевлаштування з учнями шкіл, студентами коледжів, де знайомлять учнів з ГНПУ ім. Олександра Довженка, з освітніми програмами, факультетами.

При вивченні цих дисциплін здобувачі освіти здійснюють профорієнтаційні бесіди з учнями шкіл, П(ПТ)ЗО, студентами коледжів, де знайомлять учнів з факультетами і конкретно спеціальністю.

Підставою для вступу до ГНПУ ім. Олександра Довженка є, насамперед, пізнавальні мотиви - бажання отримати вищу освіту, присвятити себе педагогічній діяльності – 16 осіб – 80 %, а потім вже суспільні - бажання здобути професійну освіту, працювати в середньому спеціальному навчальному закладі – 4 особи – 20 %.

Отже, найбільше значення при виборі професії має пізнавальний мотив, який є першим кроком у формуванні позитивного ставлення до професії, але все ж таки це всього лише початковий етап розвитку позитивного відношення до обраної професії.

На другому курсі 66 % здобувачів освіти із 12 опитаних розуміють професійні функції, які повинні виконувати педагоги у професійно-технічних навчальних закладах й 34 % з них уже готові певні з них виконувати.

Емпіричне дослідження виявило вплив психолого-педагогічної підготовки у ЗВО на формування професійно-педагогічних умінь. Результати яких представлено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Причини зниження ефективності психолого-педагогічної підготовки
майбутніх педагогів професійного навчання**

Причини, які вказали студенти	Студенти	
	Кількість	%
Недостатня кількість практичних занять і педагогічних практик	4	33,3
Слабка матеріально-технічна база ЗВО	3	25
Неправильно побудована структура циклу (набір навчальних курсів і порядок їх вивчення)	1	8,35
Зміст дисциплін недостатньо відображає характер майбутньої діяльності	1	8,35
Неправильна організація педагогічної практики	1	8,35
Завдання з педагогічної практики не відображають специфіку діяльності педагога професійного навчання	1	8,35
Відсутність (або слабкі) міжпредметних зв'язків між дисциплінами психолого-педагогічного циклу	1	8,35
Низький рівень викладання (погані кадри)	0	0

На особливу увагу заслуговують дві причини, на які вказала більшість здобувачів освіти: 25 % респондентів зазначили, що в закладі вищої освіти не достатня матеріально - технічна база, а 33,3 % висловили незадоволення з приводу кількості та тривалості занять з педагогічної практики.

Відповіді студентів це підтверджують.

Віталій М.: «При проходженні педагогічної практики значну роль необхідно відводити психолого-педагогічним дисциплінам. Проводити практичні заняття з використанням тренінгів, педагогічних ігор, читань, роботи в групах і самостійно».

Юрій С.: «Педагогічна практика сприяє саморозвитку здобувача освіти, вдосконаленню вмінь та навичок, допомагає кращій реалізації теорії на практиці, самоосвіті і самовихованню. Досвід, накопичений на практичних заняттях, основне підґрунтя для формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів».

Олег Ч.: «Збільшення кількості практичних занять сприятиме достатньому процесу засвоєння психолого-педагогічних дисциплін».

Ігор Н.: «Деякі стенди, макети, наукові посібники, тощо застаріле. Тому вбачаю таку необхідність як поновити, або доповнити вищеперелічене більш сучасним технологічним приладдям».

Ці приклади показують, що здобувачі освіти відштовхуючись від теоретичної підготовки з психолого - педагогічних дисциплін хочуть виконувати завдання для розвитку своїх професійно - педагогічних навичок на практичних заняттях та під час педагогічної практики.

Дослідження підтвердило, що зросла кількість здобувачів освіти з 31% до 53 % на другому курсі й з 34 % до 63 % на третьому, у яких, під час проходження педагогічної практики, зросла мотивація до процесу набуття професійно-педагогічних умінь і навичок.

Зважаючи на вищевикладене, можна впевнено сказати, що педагогічна практика є головним підґрунтям у формуванні професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання. Правильно організований процес педагогічної практики – запорука позитивного впливу на здобувачів освіти.

Зміст і методика структури практики, розроблена програмами ГНПУ ім. Олександра Довженка, відповідно до оцінення продуктивності

формування професійно-педагогічних умінь здобувачами освіти ГНПУ ім. Олександра Довженка, цілком не забезпечувала формування та набуття студентами професійних навичок: на кінцевому етапі практики лише 30% студентів мали високий рівень сформованості досліджуваних умінь, 40 % – середній рівень і 30 % – низький рівень сформованості професійних навичок.

Вивчення і аналіз науково-методичної літератури, систематизація вивченого і застосування на практиці, використання на практиці методів виховання, прогнозування і аналіз особистих успіхів і невдач, підвищення інтересу учнів до предмета, аналіз свого психічного стану та підтримка позитивної атмосфери в колективі, планування і проведення виховної роботи – це майже всі проблеми з якими стикалися здобувачі освіти під час проходження практики.

Для вирішення виявлених труднощів необхідно було впровадити покрокову модель формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання під час педагогічної практики.

Результатом спостереження за проходженням педагогічної практики здобувачів освіти, анкетування студентів до та після, анкетування та інтерв'ю з викладачами та майстрами виробничої практики, інтерв'ю та діалоги з керівниками практики, експертної оцінки, практично конкретизовано склад і структуру професійно-педагогічних умінь педагога професійного навчання.

В анкеті (див. додаток В) здобувачам освіти було запропоновано вказати, які професійно-педагогічні навички вони розвинули в вищому навчальному закладі до і після педагогічної практики для того, щоб професійно функціонувати та оцінити вміння за п'ятибальною шкалою. Аналіз усіх агрегованих даних дозволив отримати склад професійно-педагогічних умінь майбутнього педагога професійного навчання, які він повинен виконувати у процесі професійної діяльності.

У даному дослідженні експертами виступали викладачі, керівники закладів початкової та середньої професійної освіти, майстри виробничого навчання. В опитуванні брали участь випускники ГНПУ ім. Олександра

Довженка та фахівці, які здобули професійну освіту інших навчальних закладах. У закладах професійної освіти міста Глухів було проведено опитування технічного та викладацького складу. Результати були оброблені за допомогою 15 анкет, заповнених експертами з різним стажем роботи в системі професійної освіти.

Результати анкетування порівнювались з даними спостереження за діяльністю різних категорій педагогічних працівників. За результатами практичного дослідження виокремились певні професійно-педагогічні уміння й деталізувався їх склад. Збірні дані анкети наведені в додатку Б.

Отже, низький рейтинг усіх навичок свідчить про те, що до переліку не були включені навички, які не є важливими в діяльності майбутніх педагогів професійного навчання. Це підтверджує, що виокремлені нами професійно значущі педагогічні вміння були визначені правильно.

Професійні та педагогічні навички, які ми виокремили, були схвалені викладачами кафедри педагогіки та методики професійного навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Запропонована версія професійно-педагогічних умінь педагогів професійного навчання не розкриває весь спектр професійно-педагогічних умінь у вичерпний спосіб. Навички можна відточувати та доповнювати.

Необхідною умовою при визначенні формування професійно-педагогічних умінь потрібно було обрати критерії, які були б обґрунтованими не лише кількісно, але й якісно.

Рівень сформованості умінь має відображати ідивідуальний досвід здобувача освіти у виконанні професійних функцій педагога, зміну рівня розвитку особистості та сформованість професійно-педагогічних умінь. Визначено критерії та показники рівня професійно-педагогічної майстерності здобувачів освіти: мотиваційний (виявлення мотивації до процесу набуття професійно-педагогічних навичок); когнітивно-діяльнісний (види робіт, самостійність виконання дій, розвиток здібностей); рефлексивно-оцінний (самооцінка та аналіз діяльності).

Дослідження на основі виокремлених критеріїв і показників опиралось на три рівні сформованості вмінь.

Високий – опирається на творчий характер діяльності практикантів. Роботи, які вони виконують, вирізняються своєю оригінальністю, високим рівнем самостійності та безпомилковістю. Здобувачі освіти мають сильний позитивний потяг до набуття професійних та педагогічних навичок.

Середній – репродуктивно-пошуковий характер діяльності здобувачів освіти, який проявляється в тому, що вони вільно маніпулюють знаннями психолого-педагогічних термінів і методик викладання та навчання і застосовують їх у практичній діяльності. Завдання виконуються з творчим підходом. Дії здобувачів освіти мають певну оригінальність і самостійність, але, як правило, в більшості випадків дуже схожі на зразки, які були запропоновані викладачем, також допускають певні помилки у практичній діяльності. Залежно від обставин змінюється і мотивація, яка в більшій мірі являється позитивною. Виявляється здатність до самооцінки та аналізу власних дій.

Низький – відтворюючий характер діяльності здобувачів освіти, проявляється це у невмінні користуватися понятійним апаратом педагогіки та знанні лише окремих способів організації навчального процесу. При даному рівні сформованості вмінь, здобувачі освіти не здатні на самостійну, творчу роботу, практику проводять відповідно до зразка та потребують постійної допомоги керівника. Такі учні демонструють негативне ставлення до процесу набуття навчальних навичок, відчують труднощі в ситуаціях, що вимагають перегляду, обговорення та аналізу, мають труднощі з адекватною оцінкою та аналізом власної поведінки.

Ці рівні були використані для оцінювання сформованості вмінь здобувачів освіти у процесі педагогічної практики за розробленою нами моделлю.

2.2. Експериментальне визначення ефективності методики формування професійно-педагогічних умінь майбутнього педагога професійного навчання у процесі педагогічної практики

Метою *формувального етапу* експерименту була апробація моделі поетапного формування професійно-педагогічних умінь здобувачів освіти у процесі педагогічної практики.

1 етап – *пропедевтичний* (практика мотиваційно-орієнтаційного типу) – включав набуття професійно-педагогічних знань для формування професійно-педагогічних умінь і навичок у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін на I-III курсах.

Завданнями першого етапу було сформулювати основу для майбутньої професійної та освітньої діяльності про функції педагогів професійного навчання, про структуру, зміст й методику навчальної документації, підбір методів і засобів навчання, аналізу освітнього процесу, планування, проєктування й здійснення педагогічних досліджень тощо.

Вивчення курсів «Психологія», «Методологічні засади професійної освіти», «Теорія і методика виховної роботи», проходженням студентами виробничої практики в ГНПУ ім. Олександра Довженка допомогло в проходженні *пропедевтичного етапу*.

Досягнення вирішальної мети першого етапу – процес тривалий і починається з другого курсу з вивчення елементарних понять таких як педагогічна система, професійне навчання, роль педагога, методи, форми, засоби навчання і т.п.

Під час вивчення курсу «Психологія» здобувачі освіти отримували знання про психологічні закономірності навчальної діяльності та механізми реалізації в навчальних закладах початкової та середньої професійної освіти. Як результат студенти набували необхідних знань і навичок, що стосуються особистості та процесів діяльності, навчання, засвоєння та самореалізації.

Курс «Методологічні засади професійної освіти» це основний курс загальноосвітньої системи підготовки педагогів професійного навчання, який мав на меті озброїти їх базовими знаннями, педагогічними технологіями та компетентностями в галузі сучасної педагогіки.

Курс «Теорія і методика виховної роботи» розкривав взаємопов'язаність розвитку та виховання особистості; комплексний підхід до виховання через призму вивчення мети, змісту, складових процесу (поєднання морального, трудового, професійного, фізичного виховання), вивчення понять особистість і колектив, особливості педагогічного управління, функції вихователя та класного керівника, планування процесів навчання і виховання, специфіку застосування в навчальних закладах початкової й середньої професійної освіти тощо.

Формування світогляду майбутніх педагогів професійного навчання, розвиток їх педагогічного мислення та розширення педагогічного кругозору включав в себе курс «Методологічні засади професійної освіти».

На цьому етапі студенти також вивчали такі курси: «Дидактичні основи професійної освіти», «Методика професійного навчання», «Дидактичне проектування». Ці курси включають практичні заняття у формі воркшопів.

У напівпрофесійній діяльності здобувачі освіти готують, проводять та оцінюють рольові і навчальні ігри під керівництвом викладача.

Найбільше навантаження у підготовці студентів до практики покладається на викладачів педагогічних, психологічних та профільних кафедр.

Їх підготовка відбувається за двома напрямками.:

– аналітична діяльність включає дослідження університетських навчальних програм і навчальних планів, визначають знання та навички, які студенти вже мають і які їм необхідно набути, розробляють навчальні матеріали для практики;

– організувати заходи, щоб озброїти студентів знаннями та навичками для вирішення проблем практики.

Підготовка до практичних занять відбувається в рамках теоретичних курсів, що включають лекції, семінари, практичні заняття, лабораторні заняття, спецкурси та факультативи. Теорія та практика взаємозалежні та підтримують одна одну.

Відповідно до кожної дисципліни, яка включена для проходження педагогічної практики, складається графік, в якому зазначаються тема, завдання, зміст, міжпредметні зв'язки, основні поняття та категорії практики.

Під час семінарських, практичних та лабораторних занять здобувачі освіти розвивають уміння спостерігати та аналізувати педагогічні явища, самостійно добирати необхідну літературу, читати та професійно її аналізувати.

Робота, яку включає I етап – пропедевтичний:

– внесено корективи у зміст освітнього курсу («Методологічні засади професійної освіти», «Теорія та методика виховної роботи», «Дидактичні основи професійної освіти», «Методика професійного навчання: Дидактичне проектування») підвищення професійно-педагогічної майстерності; усвідомлення професійно-педагогічної майстерності; формування позитивного ставлення до здійснення професійної діяльності майбутніми педагогами професійного навчання.

– на практичних заняттях з дисциплін педагогічного циклу виконували спеціалізовані завдання, що сприяли розвитку професійно-педагогічних навичок; здобувачі освіти навчилися як вирішувати освітні проблеми різного характеру та змісту (наприклад засвоєння уроків, виховання, конфлікт і т.п); учні колективно працювали над розробкою власних варіантів вирішення проблеми (вирішення студентами професійно спрямованих завдань) [49; 76; 97].

Завдання 1

Викладач електротехніки вирішив використовувати натуральні прилади та плакати під час викладання нового матеріалу. Однак під час демонстрації виявилось, що прилад не працює.

Проаналізуйте ситуацію. Розробіть вимоги до використання наочних посібників у навчальному процесі. Спрогнозуйте алгоритм поведінки викладача в даній ситуації.

Завдання 2

Аналізуючи свою роботу, майстер дійшов висновку, що вивчення одних і тих самих тем на уроках виробничого навчання призводить до того, що учні втомлюються і втрачають інтерес. В процесі інструктажу майстер вирішив проблему.

Визначте проблему. Вкажіть навички, які використав майстер під час навчання?

Завдання 3

Проведіть огляд практичних занять за темою «Мета виробничого навчання».

Завдання 4

Проаналізуйте та визначте складові Державний стандарт професійно-технічної освіти.

Завдання 5

Проаналізуйте та розкладіть на складові освітньо-кваліфікаційні характеристики випускників закладів професійної освіти.

Завдання 6

Уявіть ситуацію: ви очолюєте навчальний заклад. Щоб ви порадили викладачам щодо використання модульних принципів. Завдання виконувалося письмово на аркушах формату А4.

Другий етап моделі – *формувальний* (продуктивно-діяльнісний вид практики) – передбачав узагальнення про технічну діяльність педагога професійної освіти з її основними компонентами (методи, засоби, форми навчання і виховання). Це етап підготовки студентів III курсу до самостійної педагогічної діяльності, мета якого – систематизація знань і навичок.

Розглянемо основні положення здобувачів освіти педагогічної практики Глухівського національного педагогічного університету імені

Олександра Довженка перш ніж розглядати конкретну роботу, яку проводили зі студентами під час педагогічної практики.

Освітня підготовка має на меті забезпечити адаптацію студентів до реальної професійної та освітньої діяльності:

- сформулювати уявлення про майбутні професії;
- удосконалення, поглиблення та модернізація психолого-педагогічних знань;
- розвинути творчий та практичний підходи до проходження педагогічної практики;
- сформувати навички педагогічного проектування та педагогічної комунікації в реальних життєвих ситуаціях у професійно-технічних навчальних закладах (або ЗВО I-II рівнів акредитації);
- самооцінка діяльності.

Завдання педагогічної практики:

- ознайомитися з організацією навчального процесу, документами, що відображають зміст професійної підготовки та вимоги до майбутніх фахівців;
- ознайомитися з напрямками роботи педагогічного колективу навчального закладу;
- вивчити педагогічну методику та досвід викладання;
- розробити освітній проєкт на конкретну тему із загальної професії, професійно-теоретичної або професійно-практичної галузей;
- оцінити ступінь реалізації власного проєкту на основі проведених уроків;
- аналізувати ефективність відвіданих виховних заходів;
- розробити й провести виховні заходи, здійснити самоаналіз;
- удосконалити техніку педагогічної комунікації.

Програма педагогічної практики та діяльність студентів.

Тиждень 1

Ознайомлення з напрямками роботи педагогічного колективу навчального закладу. Ознайомлення з навчальними матеріалами, технологіями, навчальною та виробничою базою навчального закладу.

Знайомство з навчальною групою.

Аналіз освітньо-кваліфікаційних документів (освітньо-кваліфікаційних характеристик, навчальних планів і програм підготовки), які визначають процес підготовки конкретних фахівців.

Аналіз документів, що стосуються виховної роботи (плани виховної роботи навчальних закладів, навчальних підрозділів та навчальних груп).

Планування виховних заходів, підготовка до проведення виховної роботи, спостереження та проведення аналізу виховної роботи.

Ведення щоденника навчальних спостережень.

Планування навчальних занять, підготовка планових тренінгів.

Підготовка та узгодження індивідуальних планів усіх видів роботи на період стажування з керівником практики від навчального закладу, де проходить стажування (викладачеві кафедри).

Тиждень 2, 3

Вибір навчальних тем для проведення занять.

Відвідування й аналіз занять, проведених майстрами виробничого навчання, викладачів навчальних закладів практики і студентами-практикантами (не менш 3 навчальних занять).

Підготовка та проведення навчальних занять (не менш двох навчальних занять, одне з яких відкрите, із запрошенням керівників практики), самоаналіз діяльності.

Спостереження та аналіз виховних заходів, проведених класним керівником та студентом-практикантом (не менш двох).

Підготовка та проведення виховних заходів. Проведення самооцінки власної діяльності.

Анкетування учнів.

Профорієнтаційна робота з учнями навчального закладу - бази практики на базі професійних спеціальностей ГНПУ ім. Олександра Довженка. Участь у педагогічних радах, методичних об'єднаннях, батьківських зборів тощо.

Тиждень 3

Аналіз і систематизація отриманої інформації, власного досвіду. Проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт. Підготувати звіт та презентацію за результатами навчальної практики.

Дослідимо *зміст педагогічної практики* (освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр). Навчально-виховна практика студентів, бакалаврської програми включає:

- забезпечити розуміння студентами особливостей освітньої діяльності, навчально-матеріальною базою закладу, системою роботи викладацького колективу ;

- робота здобувача освіти як майстрів виробничого навчання або викладача спеціалізованих (загальнотехнічних) дисциплін;

- участь здобувача освіти у підготовці звітної документації та підсумкового звіту в ГНПУ ім. Олександра Довженка.

Змістом педагогічної діяльності студента являється:

а) освітня та методична робота:

- аналіз освітньо - кваліфікаційної документації (освітньо-кваліфікаційних характеристик, навчальних планів, професійно-теоретичних або професійно-практичних дисциплін);

- підготовка та проведення не менше двох навчальних занять, одне з яких відкрите, із запрошенням керівників практики від ГНПУ ім. Олександра Довженка;

- відвідування та аналіз занять (мінімум 3 заняття) викладачів, майстрів професійно-технічних навчальних закладів (або вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації) та студенти-практиканти, з детальним аналізом проведених занять;

- підготування наочних посібників, роздаткових матеріалів та лекційних матеріалів;

- відвідування засідань методичних об'єднань, педагогічних рад;

б) виховна робота:

- аналіз документації з виховної роботи;

- проведення на основі підготовки запланованої виховної роботи;

- спостереження та аналіз виховної роботи викладача навчального закладу, студента-практиканта;

- ведення щоденника навчальних спостережень;

- відвідування батьківських зборів;

- профорієнтаційна робота для учнів професійно-технічних навчальних закладів;

- запрошення учнів випускних груп на День відкритих дверей до ГНПУ ім. Олександра Довженка;

в) дослідницька робота:

- дослідження наукової літератури для покращення своєї роботи;

- проведення анкетування та тестування ;

- аналіз та систематизація отриманої інформації та власного досвіду.

Загальні вимоги до проведення педагогічної практики.

Перед проходженням педагогічної практики кафедра педагогіки та методики професійного навчання проводить настановчу зустріч із запрошенням викладачів кафедри психології, філософії та освітніх технологій, на якій перед студентами визначаються цілі та завдання практики, видаються щоденники, проводиться інструктаж з проходження практики, надаються рекомендації із підготовки та заповнення звітних документів.

Право на стажування мають студенти, які виконали навчальний план у попередньому семестрі. Зарахування відбувається за наказом по університету. Під час проходження практики кожна група здобувачів освіти

ділиться на менші групи, які направляються в іншу установу. У кожній підгрупі один зі студентів призначається керівником підгрупи, в обов'язки якого входить контроль за відвідуванням місця проходження практики, оголошення групових консультацій та семінарів, а також виконання вказівок керівника практики.

Всі здобувачі освіти повинні прибувати на місце проходження практики за 15-20 хвилин до початку занять щодня і працювати щонайменше шість годин на день. За потреби студенти можуть виконувати роботу в бібліотеці, методичному кабінеті або вдома, пов'язану з підготовкою до занять. При цьому загальна кількість годин для виконання програмних вимог щодо педагогічної практики має становити 6-7 годин на день.

Під час проходження практики здобувачі освіти повинні неухильно дотримуватися правил його внутрішнього розпорядку, виконувати відповідні розпорядження директора, його заступників, викладача й майстрів. У разі порушення дисципліни та правил внутрішнього розпорядку деканат призупиняє стажування за поданням керівника стажування, якщо здобувач освіти не відповідає вимогам керівника практики в навчальному закладі. Керує педагогічною практикою викладач кафедри ПМППН.

Наукові керівники призначаються з числа викладачів кафедр ПМППН та психології, філософії та освітніх технологій, щоб допомогти здобувачам освіти вирішити їхні навчальні проблеми.

Відповідальними за практику є проректор з навчально-виробничої роботи, майстер виробничого навчання, викладачі профільних (загальнотехнічних) дисциплін та класні керівники.

Наставник практики або вчитель-предметник разом з керівником практики здійснює керівництво педагогічною практикою. Обидва керівника допомагають здобувачам освіти скласти індивідуальний план роботи на час проходження практики.

Протягом останнього тижня педагогічної практики здобувачі освіти повинні написати звіт, який складається в 10-денний термін після її

закінчення. Водночас викладачі кафедри ПМПН організують і проводять підсумкову конференцію на якій присутні всі здобувачі освіти групи і керівники практики з метою обговорення проходження педагогічної практики. Кожна підгрупа закладу готує газету та презентацію на заключній зустрічі, щоб наочно представити результати своєї педагогічної практики.

Обов'язки і права здобувача освіти

Протягом перших трьох-чотирьох днів практики здобувач освіти повинен скласти та затвердити у керівника практики план, оскільки без нього пройти практику буде неможливо.

Здобувач освіти зобов'язаний вести таку документацію:

- щоденник проходження практики з оцінкою виконаної практичної з візуванням керівника від навчального закладу-бази практики (П(ПТ)ЗО, професійного ліцею, ВПУ тощо);

- облік та аналіз відвідуваності занять та освітніх заходів;

- конспекти занять;

Робота, яку повинен проводити здобувач освіти:

- ознайомлення зі структурою, матеріально-технічною базою, кабінетами навчального закладу тощо;

- відвідування не менше трьох занять викладачів загально-професійних, професійно-теоретичних, професійно-практичних дисциплін;

- написання конспектів занять;

- складання і написання виховних заходів, робота над виховними годинами;

- самостійне проведення занять з обов'язковою присутністю керівника практики з кафедри ПМПН;

- аналіз та відвідування уроків своїх однокласників;

- відвідування батьківських зборів;

- самостійне проведення позакласних виховних заходів, конкурсів, диспутів із запрошенням керівника практики з виховної роботи;

- проведення додаткових занять і консультацій;
- проведення індивідуальних бесід;
- вивідування педагогічних рад, засідань методичних об'єднань;
- профорієнтаційна робота з учнями.

Здобувачі освіти мають право:

- під час проходження практики звертатися до керівників практики навчального закладу з усіх проблемних питань;
- з дозволу керівника навчального відділу закладу використовувати навчально-методичні матеріали та працювати в бібліотечних фондах;
- надавати пропозиції щодо покращення навчального процесу, проходження педагогічної практики.

Для успішного проходження педагогічної практики здобувачі освіти повинні з перших днів брати участь у житті навчального закладу - бази практики, налагодити контакт з керівником навчально-виховної роботи, педагогічним колективом.

Не пізніше десятого дня проходження педагогічної практики проходить підсумкова конференція ГНПУ, на якій обговорюються всі питання, які виникли під час проходження практики. Засідання мають науково-практичний характер і включають доповіді та студентські презентації (до п'яти хвилин). Кожна підгрупа закладу готує газету та презентацію на фінальній зустрічі, щоб наочно представити результати своєї педагогічної практики.

Презентація складається з таких розділів:

1. Назва та місцезнаходження навчального закладу.
2. Перелік професій, за якими здійснюється підготовка здобувачів освіти у цьому закладі.
3. Схема структури управління навчальним закладом.
4. Виробничо-технологічна база дисципліни.

5. Проведена освітня, методична та педагогічна робота (фотографії проведених тренінгів та освітніх заходів).

6. Загальні висновки щодо освітньої практики:

– які були очікування від першої педагогічної практики і як були досягнуті цілі педагогічної практики?;

– особиста думка про навчально-виховну роботу: розробка та проведення навчальних занять та виховних заходів;

– який педагогічний досвід отримано, беручи участь у заняттях та виховних заходах викладачів та інших студентів-практикантів у навчальному закладі;

– висновки щодо майбутньої освітньої діяльності;

– пропозиції щодо покращення організації та проведення навчальних практик.

Заключну зустріч проводить викладач кафедри педагогіки та методики професійної освіти, відповідальний за практику, на конференцію запрошують:

– завідувача практикою від ГНПУ;

– керівників навчальних закладів-баз практики;

– педагогів-новаторів, кращі майстри виробничого навчання;

– представників кафедри психології, філософії та освітніх технологій.

Під час конференції заповнюється протокол.

Підсумкова оцінка виставляється керівником педагогічної практики розом:

– з оцінкою викладача навчального закладу-баз практики або майстра виробничого навчання;

– з оцінкою роботи студента класним керівником (майстром виробничого навчання);

– з оцінкою керівника з виховної роботи;

– з оцінкою керівника з навчально-методичної роботи.

Відповідно до модульно-рейтингової системи виставляється оцінка в балах, яка складається з оцінки за навчально-методичну роботу, оцінки за навчально-виховну роботу та з оформлення звіту з педагогічної практики. Максимальна кількість балів, яку здобуач освіти може отримати за педагогічну практику - 100, з яких до 10 балів - за написання звіту відповідно до вимог; 60 балів за навчально-методичні досягнення та 30 балів за навчальні досягнення.

Розподіл балів за рівень набуття та реалізації майбутніх навичок відбувається наступним чином:

90-100 балів – відмінний рівень;

75-89 балів – добрий рівень;

60-75 – задовільний рівень.

менше 60 – незадовільний рівень.

Завдання, які допомагають досягти поставлених цілей, наприклад:

Завдання 1. Зробити узагальнення *«Характеристика навчального закладу»*. Іншими словами, ознайомитись зі структурою навчальних закладів початкової та середньої професійної освіти, їхніми характеристиками та особливостями організації навчального процесу.

Результатом цього завдання є те, що здобувачі освіти навчилися аналізувати навчальні документи закладів початкової та середньої професійної освіти, пояснювати педагогічний процес.

Завдання 2 «Дослідження методології навчального процесу». Мета цього завдання - розвинути вміння вивчати та документувати такі аспекти освітнього процесу в закладах професійної освіти:

- психологічний (емоційна та психічна сфера викладачів та учнів);
- методичний (аналіз навчально-програмної документації навчальних занять).

Практиканти повинні були відвідати 12 занять та зробити детальний і короткий аналіз.

Завдання 3 «Вивчення особистості учня». Аналіз особистості учня на основі якого проведена психолого-педагогічна характеристика того, кого навчають.

У цьому завданні було представлено зразкову схему психолого-педагогічної характеристики учнів та наведено приклади тестів, які можуть бути використані для вивчення учнів та вчителів.

Завдання 4 «Складання професійно-особистісного портрета педагога». Мета завдання – розвинути у вчителів здатність аналізувати свою професійну діяльність та адекватно пояснювати методологію і результати дослідження.

Практики провели дослідження педагогічного досвіду вчителів одного закладу та створили професійні та особистісні портрети вчителів. Для створення портретів їм довелося поспілкуватися з викладачами, взяти у них інтерв'ю та провести тестування, відвідати заняття різних груп, ознайомитися з навчальними програмами та методичними документами, розробленими цим викладачем і використовуваними ним у своїй викладацькій діяльності.

Завдання 5 «Методика проведення навчального заняття»

Розроблення плану занять та самостійне проведення не менше двох навчальних занять.

Виконуючи це завдання, здобувачі освіти закріпили свої навички з доктринального проєктування уроків, підготовки дометодичних розробок, теоретичного і практичного викладання та його проведення.

Завдання 6 «Аналіз та обговорення занять проведених практикантом». Студентам необхідно проаналізувати професійну діяльність викладача і на основі проведеного аналізу зробити свої зауваження щодо поліпшення роботи викладача й практиканта.

Результат виконання завдання - формування у здобувачів освіти вміння щодо письмового оформлення результатів аналізу навчальних занять.

Завдання 7 «Проведення та самоаналіз виховного заходу».

Вивчивши методичну, наукову, художню літературу, здобувачі освіти повинні написати сценарій виховного заходу та проаналізувати результати своєї роботи.

Після виконання цього завдання студенти зможуть створювати та реалізовувати сценарії освітніх заходів та аналізувати ефективність їх проведення.

Завдання 8 «Аналіз виховного заходу».

Здобувачі освіти спостерігали за діяльністю педагога-вихователя, в письмовому вигляді аналізували конкретний виховний захід куратора групи.

Результатом цього завдання є вміння аналізувати виховний захід.

Завдання 9 «Педагогічний твір».

Опис та проведення самооцінки практикантом своєї педагогічної діяльності, пропозиції щодо вдосконалення професійної підготовки у ЗВО на п'ятому курсі.

Як результат – опанування здобувачами освіти методики самоаналізу готовності до професійно-педагогічної діяльності.

Завдання 10 «Щоденник практиканта».

Щоденник - це не лише можливість для студентів-практикантів працювати проактивно, але й розвивати свої професійні навички в процесі саморозвитку. Правильний відбір та опис навчальних фактів має вирішальне значення для більш складної здатності планувати діяльність відповідно до конкретної ситуації. Важливо, щоб студенти записували факти, події та результати діяльності в послідовний і стислий спосіб. Це має вирішальне значення для навчання фактологічного та феноменологічного аналізу. Саме тоді щоденник - джерело інформації. «Вхопитися» за освітню ситуацію, процес чи систему у всій її повноті, у її структурі та функціонуванні необхідно для того, щоб досягнути весь педагогічний процес.

Основними завданнями науково-методичного супроводу є: надання педагогічної підтримки здобувачам освіти під час проходження практики,

розвиток здатності студентів до самоаналізу своєї професійної діяльності, прагнення до самореалізації та реалізація низки програм, які можуть бути обрані під час педагогічної практики.

Реалізація програм дала можливість кожному практиканту працювати самостійно, вдосконалювати професійні та педагогічні навички. Індивідуальні програми реалізуються за гнучкими процедурами, оскільки одні студенти здатні до швидкого засвоєння, а інші – ні. Організована в такий спосіб педагогічна практика дозволяла здобувачу освіти працювати темпом, який він обрав та виконувати педагогічні проєктувальну, комунікативну, організаторську функції.

Для кожного здобувача освіти була складена індивідуальна програма за єдиною схемою, яка потім змінювалася самим студентом відповідно до умов проходження практики та перспектив. Усі програми ділились на чотири групи залежно від місця та умов їх виконання:

- програми, що реалізується в процесі уроку (наприклад, програма «Урок» тощо);
- програми, що реалізувались за межами навчального процесу (наприклад, програми «Репетитор», «Мінігурток» тощо);
- програми, що реалізуються вдома (наприклад «Родина», «Сила слова», «Здоров'я», «Шкідливі звички» тощо);
- орієнтувальні програми (наприклад, програми «Соціальний педагог», «Директор»).

Здобувачі освіти відпрацьовують педагогічні вміння і навички під час реалізації програм.

Вибір програм здійснювався за індивідуальними особливостями здобувача освіти:

- свідомо потреба в професійному саморозвитку;
- самооцінка та життєвий досвід;
- створення власної теоретичної основи для вирішення проблеми;
- врахування часового проміжку для виконання поставлених завдань;

- самореалізація та незалежність;
- бажання до успішного складення іспиту.

Основою для створення навчальних програм, інструкцій, методичних рекомендацій, консультацій, тощо, слугувало методичне забезпечення педагогічної практики. Формами науково-методичної підтримки були консультації, участь керівника, обговорення використаної літератури, тощо [13].

Досвід показує, що саме науково-методичне забезпечення було реальним зв'язком між теоретичною та практичною підготовкою здобувачів освіти. Всі перераховані вище особливості практики вимагали певної системи управління, відповідної їй моделі.

На етапі формування були створені умови для успішного поєднання професійних і педагогічних навичок:

- об'єднання інтегративного, діяльнісного, компетентнісного підходів;
- навчально-методична організація практики;
- професійна готовність керівників практики до її контролю та оцінювання.

Саме тому, на другому етапі педагогічної практики була організована практична діяльність здобувачів освіти для контролю професійно-педагогічних навичок.

Третій етап практики – інтегративний – творчий підхід для реалізації вмінь і навичок в процесі професійно-педагогічної діяльності майбутніх фахівців. Цей етап завершальний, після захисту дипломного проекту здобувачі освіти стають спеціалістами у галузі професійної освіти.

Метою третього етапу є поглиблення і розширення теоретичних знань майбутнього педагога професійної освіти та удосконалення професійно-педагогічних навичок з високим ступенем самоосвіти, дослідницької діяльності.

Етап інтеграції проводився під час вивчення спеціальних курсів

«Методика професійного навчання», «Менеджмент освіти», «Основні технології навчання», а також проходження педагогічної практики. Спецкурси допомагають здобувачам освіти поєднувати теорію з творчими елементами в професійній діяльності. Наприклад, завдання для самостійного опрацювання:

Завдання 1

Що таке «освітня система»? Наведіть приклади.

Які освітні системи можна виокремити в професійно-технічному навчальному закладі: процес навчання.

Завдання 2

Проаналізуйте свої дії під час виконання самостійних завдань за розділом «Системний підхід у підготовці здобувача освіти до професійної діяльності».

- Які труднощі виникали під час виконання завдань?
- Чи задоволені Ви власними результатами?
- Якими вміннями та навичками Ви оволодівали в ході виконання завдань?
- Чи з'явилися у Вас нові ідеї ?
- Ваші поради собі як майбутньому педагогу професійної освіти.

Завдання 3

Складіть структурну схему «Функції педагога професійної освіти». На інтегративному етапі (III курс) вміння здобувачів освіти поєднуються з творчим підходом до проходження педагогічної практики.

У Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка педагогічна практика майбутніх магістрів проходить відповідно до «Положення про проведення практики студентів вищих

навчальних закладів України», затвердженого наказом Міністерства освіти України (№93 від 8 квітня 1993 р.).

Педагогічна практика здобувача освіти магістратури проводиться згідно з навчальним планом та базується на знаннях отриманих в період вивчення профільних і психолого-педагогічних дисциплін та дає можливість зрозуміти різноманіття в роботі викладача навчального закладу.

Після двотижневого вивчення теоретичної частини професійно-педагогічної підготовки, проводиться педагогічна практика, основою якої є професійні кафедри Глухівського національного педагогічного університету ім. Олександра Довженка, а також ЗВО 3-4-го рівнів акредитації.

Мета педагогічної практики - залучення здобувачів освіти магістратури до професійно-педагогічної діяльності, розвиток уявлень про наукову і освітню діяльність працівників ЗВО, дослідницький підхід в роботі, вдосконалення технічних та психолого-педагогічних знань та вмінь, формування вмінь проектувати власну освітню діяльність на основі сучасного виховного процесу, вдосконалення та саморозвиток.

Завдання педагогічної практики здобувачів освіти магістратури :

- вивчення організації навчально-виховного процесу ЗВО;
- вивчення нормативної документації ЗВО;
- вивчення основних напрямків педагогічної роботи ЗВО ;
- вивчити основних напрямків педагогічної роботи кафедри;
- розробити дидактичний проект підготовки та оцінити його якість;
- зібрати матеріал для написання магістерської роботи;
- розробити і провести виховні заходи як куратору навчальної групи;
- вдосконалення комунікативних вмінь та здійснення психолого-педагогічного спостереження;

Програмою педагогічної практики здобувачів освіти магістратури визначено такі напрямки діяльності.

Тиждень № 1

Вивчення напрямків роботи кафедри, педагогічного колективу; аналіз навчально-методичної літератури, освітньо-кваліфікаційної документації, що регулює процес підготовки бакалаврів, спеціалістів, магістрів; присутність та аналіз лекційних, лабораторних і практичних занять викладачів кафедри; підготовка до проведення навчальних занять; ознайомлення з планом роботи куратора та зі студентами академічної групи, відвідування занять та виховної години.

Тиждень № 2

Організація та проведення навчальних занять (не менш 6 годин занять, одне відкрите з запрошенням керівника практики від кафедри педагогіки і методики професійного навчання); проведення виховної години, присутність на двох виховних заходах інших магістрантів; відвідування засідань кафедри; аналіз проведеної роботи та складання звіту.

Загальні вимоги до педагогічної практики

Допуск магістрантів до педагогічної практики оформляється наказом по університету. За 15-20 хвилин до початку занять слухачі повинні бути на кафедрі і працювати не менше шести годин щодня включаючи відвідування бібліотеки, лабораторій.

Здобувач освіти повинен неуклінно підпорядковуватись графіку роботи професійної кафедри, виконувати доручення завідувача кафедри і керівника практики. Підсумком проведеної роботи є проведення конференції, на яку магістрант готує звіт, щоденник практики з оцінками і відгуками керівника.

Документація, яку веде слухач магістратури:

- щоденник педагогічної практики з оцінкою і відгуками керівника;
- записи про відвідуваність занять та освітніх заходів. їх аналіз;
- конспекти проведених занять.

Студенти магістратури зобов'язані щодня присвячувати проблемам практики не менше 6 годин:

- ознайомлення зі змістом роботи педагогів випускаючої кафедри, методичною і матеріальною базою кафедри;
- відвідування не менш 3 занять науково-педагогічних працівників професійної кафедри;
- робота з конспектами занять;
- розроблення виховних заходів і годин;
- самостійне проведення практичних занять з присутністю керівника від кафедри ПМПН;
- відвідування та аналіз занять інших магістрантів;
- самостійне проведення виховних заходів з присутністю керівника від кафедри ПМПН;
- надання консультацій здобувачам освіти з низькою успішністю;
- проведення індивідуальних бесід зі здобувачами освіти;
- участь у засіданнях випускаючої кафедри.

Підсумком педагогічної практики є диференційований залік, який проводиться в десятиденний термін. Складові оцінювання:

- оцінка змісту та матеріалів педагогічної практики;
- оцінка за матеріали звіту під час підсумкової конференції.

Керівник педагогічної практики від кафедри ПМПН виставляє підсумкову оцінку разом з:

- оцінкою керівника від випускаючої кафедри;
- оцінкою керівника від кафедри психології, філософії і освітніх технологій;
- оцінкою керівника від кафедри педагогіки та методики професійного навчання.

Звітна документація педагогічної практики включає:

- щоденник педагогічної практики;
- звіт з педагогічної практики.

Під час практики магістри виконують окремі завдання.

Завдання 1 «Методи навчання»

Дослідження методів роботи викладача. Висновки повинні бути викладені в письмовій формі з використанням таблиць і графіків.

Завдання 2 «Розробка методики проведення навчального заняття».

Магістри розробляють план, зміст навчального заняття, самостійно його проводять.

Завдання 3 «Підготовка, проведення і самоаналіз заняття практиканта»

Підготовка плану проведеного практикантом заняття та його оцінення магістром у письмовій формі. Результат завдання - магістри досягають високого рівня компетентності щодо самоаналізу підготовки та проведення заняття.

Завдання 4 «Розробка протоколу обговорення відкритого заняття практиканта».

Магістри роблять аналіз відкритого заняття та оцінюють його ефективність і як результат оформлюють протокол обговорення відкритого заняття.

Як результат у магістрів формується вміння письмового викладати результат аналізу відкритого заняття.

Завдання 5 «Розробка методики педагогічного дослідження навчальної групи».

Опис методів і засобів психолого-педагогічного дослідження навчальної групи здобувачів освіти, складання схеми дослідження колективу в якій практикант викладає предмет.

Результат завдання - вміння проведення педагогічного дослідження навчальної групи на високому рівні.

Завдання 6 «План виховної роботи навчальної групи».

Аналіз і опис планування та організації виховних заходів навчальної групи та розробки плану виховної роботи магістром.

На основі педагогічного дослідження плану виховної роботи навчальної групи вміння щодо проєктування виховної роботи досягають високого рівня.

Завдання 7 «Розробка сценарію та самоаналіз виховного заходу».

На основі аналізу методичної літератури магістри складають сценарій виховного заходу (з урахуванням особливостей навчальної групи, традицій закладу й власного досвіду); аналіз успішності сценарію виховного заходу.

У результаті виконання даного завдання вміння щодо розробки та самоаналізу виховного заходу досягає високого рівня.

Завдання 8 «Щоденник практиканта».

Практикант обирає формат ведення щоденника педагогічної практики. Можливість фіксувати основні події дня досягає високого рівня.

Таким чином, нами було представлено методологію організації педагогічної практики здобувачів освіти та випускників магістратури.

Рівень сформованості професійно-педагогічних умінь та їх необхідна модифікація здійснюється при перевірці консультацій, звітів з педагогічної практики та захисту дипломного проєкту.

Консультація є змінною формою науково-методичної підтримки практики, яка проводиться з ініціативи викладачів кафедр, а також при потребі здобувача освіти-практиканта. Форми проведення консультації - колективна та індивідуальна, час визначається за згодою учасників. Порядок проведення консультацій, їх методика можуть бути різні: здобувачі освіти консультуються з викладачами і навпаки. Тематика консультацій також варіює: методологічна, творча, методична, технічна тощо.

Під час організації практики проводяться два види консультацій: вступні (настановчі) і поточні (супровідні). Супровід практики відображається у процесі відвідування уроків й інших форм організації навчально-виховної роботи під час проходження педагогічної практики.

Підтримка педагогічної практики, спостереження та аналіз уроків у такий спосіб є продуктивною, оскільки допомагає одразу виявити недоліки

здобувачів освіти, визначити шляхи їх усунення та частково спланувати наступні дії. Відвідування уроків викладачем навчального закладу пов'язане з консультативним компонентом практики. Спостерігаючи за кількома заняттями, які проводить один і той самий здобувач освіти, можна побачити його розвиток та стадію його професійного зростання. Водночас відвідування занять виконує і управлінську функцію, характеризуючи своєчасність ставлення здобувача освіти до практики, діяльності та планів.

Здобувачі освіти на I і II курсах спостерігають та аналізують навчальний процес у закладах початкової та середньої професійної освіти, а також розробляють та проводять власні навчальні заняття та виховні заходи, тобто проходять активну педагогічну практику.

Педагогічна практика слухача магістратури поєднує в собі застосування й удосконалення професійно-педагогічних умінь, отриманих під час проведення попередньої практики (бакалавр) та досягнути різноманітність роботи викладача ЗВО.

У процесі оволодіння процесом педагогічної практики магістри підсумовували інформацію, робили самоаналіз навчальної та виховної діяльності, склали професійно-особистісний портрет, програму самооцінки власної роботи. При виконанні цього завдання було досягнуто більш високого рівня сформованості навичок самоаналізу в процесі оволодіння професійно-педагогічною діяльністю.

У сучасних умовах проходження педагогічної практики через тип навчання застосовується технологічний підхід. Очна форма навчання в традиційних університетах - не єдина форма вищої освіти сьогодні. Дистанційна освіта розвинулася на основі заочного навчання в умовах розвитку комп'ютерних технологій (електронна пошта, електронні підручники, ноутбуки, мобільні телефони тощо), забезпечує підвищення рівня технології практики для освоєння програм навчального матеріалу, підтримує навчальний процес педагогічно та методично. Матеріал може бути наданий у друкованому вигляді, переданий засобами комп'ютерного зв'язку,

представлений на диску, показаний по телебаченню тощо. Така наукова підтримка може бути інтерактивною та представлена у формі відповідей на запитання здобувачів освіти, або у формі дискусійного діалогу.

Ця підтримка може здійснюватися електронною поштою або онлайн.

Основною метою дистанційної освіти є забезпечення умов для самоосвіти та самонавчання здобувачів освіти. Навіть у контексті традиційної освіти педагогічна практика є прототипом дистанційного навчання. Враховуючи потенціал дистанційної освіти, науковці стверджують, що саме вона відкриває широкі можливості для самоосвіти, альтернативи якій немає. [76]. Виокремлюють такі можливості: самонавчання, самовизначення, саморозвиток, самооцінка, самопроєктування, самоконтроль, саморегуляція.

Педагогічна практика має всі ці можливості, але її реалізація залежить від низки умов, серед яких науково-педагогічний супровід, ознайомлення здобувачів освіти з правами та обов'язками практики, переведення її в систему конкретних результативних завдань, розвиток у здобувачів освіти здатності до самостійного навчання, самоконтролю, самооцінки та саморегуляції. Тому впровадження елементів дистанційної освіти в педагогічну практику повинно починатися зі створення цих умов.

Ідея технологій дистанційної освіти тісно пов'язана з комп'ютеризацією і зводиться до розвитку форм персональної освіти, а також принципів і підходів до персоналізації масової освіти. Інтернет вносить фундаментальні зміни не тільки в педагогіку, але й в економічну систему, звільняє нас від трьох зобов'язань: необхідності відвідувати навчальні заклади, необхідності слідувати встановленому розкладу занять і необхідності підкорятися органам управління освітою [76].

Впровадження таких технологій відкриває можливість освітньої практики для людей з різними спеціальностями, рівнем підготовки, станом здоров'я та життєвими цілями. Практика може проходити не тільки в

освітніх установах, а й вдома, розширюється колосу об'єктів, тем і питань практики, а також віковий і соціальний склад учасників.

Із застосуванням комп'ютерних технологій в педагогічній практиці розширюється двосторонній зв'язок між практикантами різних країн, міст, навчальних закладів.

Водночас, вважаємо, що дистанційне навчання повинно йти поруч з реальною педагогічною практикою, через «живе» спілкування здобувачів освіти з учнями в лабораторіях, класах, майстернях.

Коротко кажучи, сучасний технологічний підхід до педагогічної практики представляє три нові ідеї: ключові кваліфікації, дистанційне самонавчання та проєктне навчання. На їх основі можна переосмислити нову природу освітньої практики як технологічного явища.

Вона об'єднує наступні питання: що формується на практиці (модель професійної особистості), якою має бути позиція здобувача освіти в системі (самонавчання) і як можна забезпечити цю позицію, щоб процес навчання на практиці був наближений до процесу формування ключових кваліфікацій у педагогічній професії.

У процесі педагогічної практики майбутніх педагогів професійної освіти експериментально перевірено ефективність розробленої моделі формування професійно-педагогічних умінь та виявлено, що її ефективність залежить від рівня готовності керівників практики до її впровадження та забезпечення організаційно-методичними матеріалами.

Головним фактором, який впливає на результативність педагогічної практики є позитивний перебіг її проходження здобувачами освіти з вирішенням професійних проблем на основі розвинених професійних та педагогічних навичок.

2.3. Аналіз результатів експериментального дослідження

Під час контрольного етапу експерименту спостерігалася позитивна динаміка в рівні професійно-педагогічної майстерності здобувачів освіти

експериментальної групи, підвищення мотивації до педагогічної діяльності, дієвість здобувачів освіти у підготовці та проведенні рідоманітних заходів.

Узагальнення результатів експерименту наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Рівні сформованості професійно-педагогічних умінь у студентів

№ зрізу	Розподіл студентів за рівнями сформованості професійно-педагогічних умінь					
	Високий		Середній		Низький	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
I етап	3	30	4	40	3	30
II етап	4	40	4	40	2	20

Застосована і розроблена нами модель говорить про підвищений рівень сформованості професійно-педагогічних навичок у здобувачів освіти та покращення професійно-педагогічної практики.

Це проявляється в більш чіткому обґрунтуванні запланованих дій, проектуванні цілей, змісту і методики освітньої діяльності та підборі форм, методів і засобів навчання і виховання, завдяки успішності проведених навчальних занять. Прикметно, що значно підвищився рівень сформованості оцінно-рефлексивної компетентності, яка визначила готовність здобувачів освіти до дослідницької та аналітичної самостійної і педагогічної діяльності з метою розв'язання професійних проблем. Своєрідність змісту завдань і сформована модель педагогічної практики дозволили підвищили рівень дослідницько-пізнавальних навичок здобувачів освіти на практиці завдяки дослідженню психолого-педагогічної суб'єктів учня й колективу, навчально-виховного процесу, діяльності педагога професійної освіти, а також самих практикантів.

Таким чином, розроблена модель сприяла розвитку формування професійно-педагогічних умінь у здобувачів освіти під час педагогічної

практики. На контрольному етапі експерименту було використано емпіричні методи.

Основний метод зібрання інформації - анкетування, яке використовували декілька разів, дало можливість залучити певну кількість учасників та отримати необхідну інформацію про час, використаний здобувачами освіти. Опитування здобувачів освіти проводилось двічі – до й після практики. Завдяки методу анкетування можливо отримати та використати результати інших вибірок, які проведені дослідниками, тому ми й обрали його. При плануванні та проведенні анкетування були дотримані всі необхідні умови для забезпечення вибірки отриманої інформації для з'ясування основних підстав вибору здобувачів освіти професійної діяльності й навчання у ЗВО, рівня кваліфікації і труднощі в опануванні професійно-педагогічної діяльності.

На підставі опитування оцінювався рівень сформованості професійно-педагогічних умінь під час проходження педагогічної практики в навчальних закладах початкової й середньої професійної освіти, ЗВО.

Серед респондентів були здобувачі освіти першого, другого, третього курсів, викладачі кафедри педагогіки та методики професійної освіти факультету професійної освіти ГНПУ ім. Олександра Довженка, завідувачі навчально-виробничих майстерень, викладачі та майстри виробничого навчання (табл. 2.4)

Таблиця 2.4

Кількість студентів, які брали участь у педагогічному експерименті

	I етап – 2021-2022 навчальні роки		II етап – 2022-2023 навчальні роки	
	До педагогічної практики	Після педаго- гічної практики	До педагогічної практики	Після педаго- гічної практики
1 курс	-	1	-	1
2 курс	1	1	3	3
3 курс	3	2	1	4

Були проаналізовані та порівняні за однаковими критеріями та єдиною схемою результати діяльності здобувачів освіти перших, других, третіх курсів, які проходили педагогічну практику в 2021-2022 навчальному році за традиційною програмою й в 2022 - 2023 навчальному році – за експериментальною. Основні критерії, за якими робився відбір: якість виконання та самостійність у виконанні завдання, аналіз труднощів, з якими зіткнувся здобувач освіти під час проходження педагогічної практики та рівень підготовки з дисциплін психолого-педагогічного ряду.

Головними критеріями відбору під час вивчення відношення здобувачів освіти до професійно-педагогічної практики стали: відношення до педагогічної самоосвіти та самовдосконалення (вивчення психолого-педагогічної літератури, зацікавленість майбутньою професією, бажання працювати за фахом після закінчення навчання). На кожному з етапів було проведено два зрізи - до та після проведення педагогічної практики, з метою виявлення руху процесів формування професійно-педагогічної майстерності майбутніх педагогів професійного навчання. Ступінь розвитку навичок на перших, других та третіх курсах досліджувався на основі самооцінок здобувачів освіти та експертних оцінок. Експертами виступали керівники педагогічної практики, викладачі кафедри педагогіки та методики професійного навчання ГНПУ ім. Олександра Довженка, навчальних закладів, де здобувачі освіти проходили практику.

Для дослідження ставлення здобувачів освіти до майбутньої професії, здобувачам освіти третього курсу було поставлено одне питання «Як Ви відноситеся до майбутньої діяльності педагога професійної освіти?» з варіантами відповіді: а) мені подобається професія, б) більше подобається чим ні, в) мені однаково, г) більше не подобається, д) не можу сказати, е) зовсім не подобається.

Варіанти відповідей розподілилися в такий спосіб: 10 % опитаних здобувачів освіти байдуже ставляться до професії, 5 % - спеціальність не подобається. Не було жодного студента, якому б зовсім не сподобалася

професія. Головні відповіді «мені подобається професія» (25 %), «більше подобається чим ні» (15 %), «не можу сказати» (10 %), 40 % опитаних позитивно ставляться до обраної професії.

На задане питання здобувачам освіти третього курсу «Які аспекти професійної діяльності вас цікавлять? респондентам була надана можливість обрати одну або декілька із запропонованих відповідей, якщо вони були зацікавлені в якійсь із них, «так» або «+», якщо ні – то «ні» або «-»: а) робота з учнями; б) творчий характер роботи; в) постійна потреба вчитися; г) різносторонність роботи викладача; д) постійний штат; е) тривалість літніх канікул, пільги тощо; ж) інше.

Перші дві відповіді – «робота з учнями» й «творчий характер роботи» набрали 40 % й 30% – «різносторонність роботи викладача», 30 % – тривалість літніх канікул, пільги тощо, 20 % – постійна потреба вчитися, 15 % – постійний штат, 10 % складність роботи з учнями в закладах початкової та середньої професійної освіти.

Отримані результати дають можливість зробити висновок, що здобувачі освіти прагнуть до постійного самовдосконалення та роботи з учнями, але через низьке фінансування освітньої сфери не всі обирають роботу за спеціальністю.

На запитання «Чи плануєте ви викладати після закінчення навчання?» здобувачам освіти третього курсу було запропоновано вибрати один із семи варіантів відповідей: а) так, б) не знаю, в) ні, г) можливо, д) можливо так, е) можливо ні, ж) залежно від ситуації. Відповіді розподілилися наступним чином (табл. 2.5) 5 % респондентів відповіли «залежно від ситуації», 20 % – відповіли «не знаю», позитивних відповідей 40 %, негативних відповідей 15 %. Однак переважна більшість респондентів не бажає працювати за фахом після закінчення навчання не лише через низьку заробітну плату викладачів, велику роль відіграє, що здобувачі освіти другого курсу не мають досить психолого-педагогічних знань й умінь. Виробниче навчання в майстернях

має значний вплив на розвиток інтересу до спеціальності, а також на вдосконалення професійних навичок.

Таблиця 2.5

Бажання студентів після закінчення ЗВО займатися педагогічною діяльністю (дані самооцінки)

Варіанти відповідей	Кількість	%
Так	5	25
Не знаю	4	20
Ні	2	10
Можливо	4	20
Можливо так	3	15
Можливо ні	1	5
Залежно від ситуації	1	5
Всього	20	100

Вже до третього курсу здобувачі освіти вивчили курс «Теорія і методика виховної роботи», «Методологічні засади професійної освіти».

В анкеті здобувачам освіти були поставлені питання (див. додаток В) «Чи збільшився Ваш інтерес до обраної спеціальності за період навчання?» з варіантами відповідей: а) так; б) ні; в) не можу оцінити; г) інтерес зменшився); «Якщо інтерес підвищився, то які з наступних предметів вплинули на це?» з варіантами відповідей: а) «Теорія і методика виховної роботи»; б) «Психологія»; в) «Методичні засади професійної освіти»; д) інші (вказати які); «Чи змінився Ваш інтерес до обраної спеціальності на другому курсі?» з варіантами відповідей: а) без змін; б) збільшився інтерес; в) зменшився інтерес; г) не можу оцінити). Відповіді розподілилися наступним чином: збільшився інтерес- 60% здобувачів освіти, 5 % - зменшився, 10% - без змін, 20% - не можуть оцінити.

Здобувачам освіти першого, другого та третього курсів було поставлено запитання: «Чи використовували ви знання та навички, отримані

на заняттях психолого-педагогічного циклу?» з варіантами відповідей: а) так; б) ні; в) не в повній мірі; г) не можу сказати. Дані самооцінки виглядають наступним чином (див. табл. 2.6): ті хто використовував знання та вміння - 60 % респондентів першого курсу (40 % «так» і 20 % «не в повній мірі»), 60% другого курсу - 30% «так» й 20 % «не в повній мірі», 30% третього курсу - 20 % «так» й 10% «не в повній мірі».

Таким чином, майже всі здобувачі освіти будуть застосовувати знання та навички, отримані в університеті, на практиці.

Таблиця 2.6

Використання отриманих по дисциплінах психолого-педагогічного циклу знань й умінь у різних ситуаціях (в %)

Варіанти відповідей	Дані самооцінки		
	1 курс	2 курс	3 курс
Так	4	3	2
Ні	3	1	1
Не в повній мірі	2	2	1
Не можу сказати	1	-	-
Всього	10	6	4

Здобувачі освіти використовували свої знання і вміння таким чином: у строк педагогічної практики 40 %, 30 %, 20 % (1, 2, 3 курси відповідно), у взаємодії із друзями, родиною та іншими – 30%, 10 %, 10 % (1, 2, 3 курси відповідно), у самоаналізі - 20 %, 20 %, 10 % (1, 2, 3 курси відповідно), викладання в ЗВО - 30 %, 20 % (2, 3 курси відповідно), репетиторство - 20 %, 10% (2, 3 курси відповідно). Багато здобувачів освіти, навчаючись на третьому курсі університету займаються популярною формою навчання - репетиторством. Саме ці здобувачі освіти, які зацікавлені в подальшій освіті та планують працювати за фахом після закінчення навчання. На питання «Чи цікавить Вас майбутня професійно-педагогічна діяльність?» надавались варіанти відповідей: а) так, б) ні, в) незовсім, г) не знаю.

З точки зору інтересу до обраної професії, суттєвої різниці між першим і другим курсами немає. Не зацікавлені в педагогічній діяльності 10 % здобувачів освіти першого курсу і 10 % другого курсу; 20 % респондентів першого курсу та 10 % другого курсу не можуть визначитись. Ця думка поширена серед здобувачів освіти, які в минулому вступали до ГНПУ ім. Олександра Довженка з метою здобуття вищої освіти, а також серед тих, хто ще не визначився з подальшим напрямком навчання. Для 20 % й 10 % респондентів першого та другого курсів не в повній мірі цікава професійно-педагогічна діяльність. Нажаль не всі здобувачі освіти, зацікавлені в професії.

Варіанти відповідей на запитання «Чи збираєтеся Ви після закінчення ЗВО займатися педагогічною діяльністю?» представлені в таблиці табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Бажання студентів працювати за спеціальністю

Варіанти відповідей	Бажання працювати за фахом (дані самооцінки в %)		
	1 курс	2 курс	3 курс
Так	4	3	2
Ні	1	1	-
Скоріше так	2	1	1
Скоріше ні	1	-	-
Можливо	1	1	1
Не знаю	1	-	-
Залежно від ситуації	-	-	-
Всього	10	6	4

Ті, хто бажає працювати за фахом після закінчення навчання на першому курсі 60 % («так» – 40 % й «скоріше так» – 20 %), на другому курсі – 50 % «так» , 16,7 % «скоріше так», на третьому курсі 20% «так» , 25 %

«скоріше так». Ті, хто не бажає працювати - на першому курсі 20 % («ні» – 10 % й «скоріше ні» – 10 %), на другому курсі – 16,7% «ні».

Варто зазначити, що здобувачі освіти проявляють активність у своєму бажанні працювати за отриманою професією. Переважна більшість респондентів не були впевнені, чи варто працювати за фахом: на першому курсі 20 % («можливо» – 10 %, «не знаю» 10 %), на другому курсі – 33,4 % («можливо» – 16,7 %, «не знаю» – 16,7 %), на третьому курсі – 58 % («можливо» – 25 %).

Відношення здобувачів освіти до педагогічної діяльності проявляється в їх відношенні до приготування занять, ставленні до практичної діяльності.

Відповідно до проведеного аналізу інколи читають психолого-педагогічну літературу 16 % студентів 2 курсу й 40 % студентів 3 курсу, рідко 54 % й 32% опитуваних 2 й 3 курсів відповідно, зовсім не читають 14 % й 10 % на 2 й 3 курсі відповідно. Це свідчить про те, що здобувачі освіти третього курсу більш професійно обізнані, ніж здобувачі освіти першого та другого курсів. Це пов'язано з мотивацією: 80 % здобувачі освіти перших, других курсів навчалися за для того, щоб отримати вищу освіту і неважливо яку, на третьому курсі випускники стикаються з проблемою працевлаштування й осмислення значення майбутньої професії.

Важливе значення для розвитку професійно-педагогічних навичок має ставлення здобувачів освіти до своєї педагогічної практики. Перед початком педагогічної практики на другому та третьому курсах здобувачі освіти оцінювали свою готовність до педагогічної практики з психолого-педагогічного циклу: добре підготовлені - 50 % та 20 % респондентів 2 й 3 курсів відповідно, задовільно – 16,7% та 25 % 2 й 3 курсів відповідно, не готові – 10% на 2 курсі, не можуть оцінити свою підготовку 10 % здобувачів освіти 2 й 3 курсу. Викладачі кафедри педагогіки та методики професійного навчання оцінювали рівень підготовки здобувачів освіти по іншому (студенти переоцінюють свої здібності). Лише близько 25% здобувачів освіти можуть

сказати, що вони справді готові до педагогічної практики, відчувають незручність 20 % 2 курсу і 10 % –3 курсу, не відчувають - 10 % студентів 2 і 3 курсів відповідно. Моральний дискомфорт відчувають здобувачі освіти, які не мають достатніх знань з предмету перед проходженням практики, це 20 % й 10% респондентів – 2, 3 курси відповідно, хвилювання перед аудиторією в 25 % здобувачів освіти 2 й 3 курсів, 10% другого та третього курсів відповідно мають труднощі у спілкуванні з учнями. Знання навчального предмету зменшує страх перед аудиторією.

Другий етап педагогічного експерименту показав всі труднощі з якими стикаються здобувачі освіти других та третіх курсів під час проходження педагогічної практики, спираючись на власний рівень професійно-педагогічної майстерності. Аналіз труднощів дає можливість вивчити та вдосконалити якість підготовки фахівців-педагогів професійної освіти.

Під час опитування здобувачам освіти запропонували вказати, з якими з перелічених навичок (моделей поведінки) у них виникли труднощі під час проходження педагогічної практики. Найскладнішими аспектами були: розробка освітніх технологій, проєктування та планування освітніх процесів, а також методика моніторингу діяльності. Ці аспекти можна подолати лише через досвід роботи, це пов'язано з недостатньою підготовкою з окремих предметів психолого-педагогічного та технологічного ряду.

Можна зробити висновок, що найбільше труднощів виникає у здобувачів освіти, які не орієнтуються на педагогічну спрямованість. У багатьох випадках вивчення спеціальностей в університеті та набуття досвіду педагогічної практики не змінює характеру їхніх труднощів. Здобувачі освіти, які цілеспрямовано підходять до навчання, позитивно ставляться до обраної спеціальності та мають бажання працювати за фахом, є більш успішними як у навчанні, так і в педагогічній практиці.

Консультативний етап експерименту дав можливість вивчити проблему застосування теорії на практиці вищої професійної освіти (аналіз

всіх засобів навчання, пограм дослідження, організація і проведення практики, рівні сформованості знань та вмінь).

Мета формувального етапу експерименту – апробація моделі розвитку професійно-педагогічних умінь здобувачів освіти під час проходження педагогічної практики.

1 етап – пропедевтичний (мотиваційно-орієнтаційна практика) – підготовка здобувачів освіти до педагогічної практики у процесі навчання психолого-педагогічних дисциплін на II-III курсах. Для цього передбачалися такі завдання: попередня підготовка здобувачів освіти до практики, реалізація комплексу професійно орієнтованих завдань під час проходження практики, зміст викладання навчальних дисциплін освітнього циклу було скориговано з метою акцентування уваги на важливості цих навичок для подальшої професійної діяльності, важливість професійно-педагогічних навичок та позитивна мотивація для здійснення педагогом професійної діяльності педагогічної діяльності. Цим етапом розвивали зацікавленість педагогів професійної освіти до процесу педагогічної діяльності через залучення здобувачів освіти до майбутньої діяльності.

2 етап – формувальний (продуктивно-діяльнісна практика) – на основі науково-методичного підґрунтя підготовка та організація практичної діяльності здобувачів освіти у процесі педагогічної практики класифікується за допомогою низки завдань: освітня підтримка здобувачів освіти під час проходження практики та вирішення практичних завдань, розвитку мотивації здобувачів освіти до професійного розвитку в процесі педагогічної практики.

Під час педагогічної практики було створено навчально-методичний матеріал: навчальну програму, інструкції, посібники, методичні рекомендації для здобувачів освіти і кураторів практики, графіки консультацій і т.п. Застосування даного матеріалу сприяло підвищенню мотивації та різноманіття використання форм самоконтролю та контролю за діяльністю

здобувачів освіти-практикантів (консультації, дискусії, залучення керівника практики тощо).

Під час формувального етапу було створено умови для успішного розвитку професійно-педагогічної майстерності: поєднання інтегративного, діяльнісного, компетентнісного підходів у підготовці майбутніх педагогів професійної освіти, створення навчально-методичної основи практики (навчальні програми, інструкції, посібники, методичні рекомендації для здобувачів освіти і кураторів практики, графіки консультацій і т.п.), діагностика та підвищення рівня готовності керівників практики та здобувача освіти.

3 етап педагогічної практики – інтегративний (продуктивно-творча практика) – подальший розвиток професійних та педагогічних навичок магістра. Це етап узагальнення інформації, яка отримана під час проходження практики (аналіз навчально-виховної діяльності; протоколи аналізу навчальних занять і виховних заходів); складання професійного портрету практиканта. При виконанні цього завдання було досягнуто більш високого рівня сформованості навичок самоаналізу та самокорекції в процесі оволодіння професійно-педагогічною діяльністю. Запропоновані творчі завдання з повним описом успіхів і невдач у професійній діяльності, створено програму самокорекції, пропозиції щодо покращення професійної підготовки в університетах та модифікації навчання на п'ятому курсі.

Активна динаміка вирішення здобувачем освіти професійних завдань під час проходження практики стала головним показником ефективності організації педагогічної практики.

На контрольному етапі експерименту було виявлено позитивну динаміку в рівні сформованості професійно-педагогічних умінь здобувачів освіти, яка полягала у підвищенні мотивації до професійної діяльності. Отримані дані підтверджено методами математичної статистики.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі теоретично узагальнено наукову проблему формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання у процесі педагогічної практики та запропоновано новітні підходи їх вирішення. Через теоретичні аспекти, розробки, експериментальні перевірки та запровадження у процес педагогічної практики методики формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання дана проблема набула свого вирішення.

1. Виходячи з теоретичного аналізу наукової літератури, формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання залежить від сукупних умінь та навичок, а також комплексу професійних завдань спрямованих на їх вирішення. Це такі блоки навичок: гностицизм; дослідницько-проектувальні; організація та спілкування; оцінно-рефлексивні.

Механізмом удосконалення теорії професійно-педагогічних умінь вважається педагогічна практика, як процес трансформації науково-теоретичної та практичної взаємодії, вона є основною формою організації навчального процесу у закладах вищої освіти та пов'язує теоретичне навчання з професійно-практичною діяльністю.

2. На основі теорії, розробок та тестувань вивірено методику формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання у процесі апробованої педагогічної практики побудованої на блокових модулях, де модулі – індивідуальні програми, які мають проблемний характер, а блоки – набір завдань професійно-навчальних умінь, які складаються з етапів: пропедевтичний (мотиваційна спрямованість професійно-педагогічних умінь), формуючий (узагальнення та систематизація знань, умінь), інтегрований (орієнтація на підвищення кваліфікації та формування особистості педагога).

3. Шляхом експерименту доведено, що застосування педагогічної практики в методиці формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання, формує професійно-педагогічні навички майбутніх педагогів.

Контрольний етап експерименту зафіксував рівень сформованості професійно-педагогічних умінь: досить низький: 50% студентів; середній рівень – 40 % студентів; високий рівень – 10 % студентів. Аналіз результатів експерименту засвідчив, що у студентів значно підвищився рівень сформованості професійно-педагогічних умінь: високий рівень зафіксовано у 60 % здобувачів освіти; середній рівень – 30 % здобувачів освіти, низький рівень – 20% здобувачів освіти. Експеримент засвідчив зростання інтересу до професійної діяльності та позитивного, усвідомленого ставлення до проходження педагогічної практики. Проведене дослідження продемонструвало багатогранність проблеми формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання у процесі педагогічної практики, підтвердило основні положення, висунуті в гіпотезі.

Слід зазначити, що дане дослідження не охоплює всі площини проблеми формування професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання та потребує подальшого дослідження аспекту організації педагогічної практики студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніщенко В. Стандарт професійної компетентності – основа підготовки робітничого персоналу фірми в контексті європейської інтеграції. *Професійно-технічна освіта*. 2008. № 3. С. 41- 51.
2. Артюх С. Інженерно-педагогічна освіта в Україні на рубежі тисячоліть. *Професійно-технічна освіта*. 1999. № 4. С. 35-39.
3. Бакатанова В.Б., Гура С.О. Основні напрямки гуманізації інженерно-педагогічної освіти. *Вісник Харківського державного політехнічного ун-ту*. 1998. Вип. 22. С. 29-31.
4. Бендера І. Запрошуємо до дискусії: чому ми не любимо інженерно-педагогічну аграрну освіту?. *Професійно-технічна освіта*. 2007. № 4 (37). С. 28-30.
5. Боднарук І.М. Педагогічні умови оптимізації методичної підготовки майбутніх вчителів музики в процесі педагогічної практики: дис... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2006. 264 с.
6. Богданова Н. Педагогічні передумови запровадження комп'ютерного навчального курсу з культурології при підготовці інженерів-педагогів. *Гуманізація навчально-виховного процесу: наук.-метод. зб. Слов'янськ*, 2010. Вип. ЛП. Ч. I. С. 3-10.
7. Брюханова Н.О. Основи педагогічного проектування в інженерно-педагогічній освіті. Харків: НТМТ, 2010. 437 с.
8. Брюханова Н.О. Теорія і методика проектування системи педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів: дис. д-ра пед. наук: 13.00.04. Харків, 2011. 594 с.
9. Бутенко Н.Ю., Грущенко Л.М. Педагогічна практика: підготовка та реалізація. *Навчальний посібник*. Київ: КНЕУ, 2005. 183 с.
10. Васильєв І., Дев'ятьярова І. Управління якістю підготовки майбутніх інженерів- педагогів . *Освіта і управління*. 1998. Т. 2. № 2.С. 95-99.

11. Власенко К. До проблеми формування професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів. Рідна школа. 2008. № 3/4. С. 25-27.
12. Вовк Б.І. Теоретичні засади підготовки майбутніх педагогів Професійного навчання до безперервного професійного саморозвитку. Технологічна і професійна освіта: проблеми і перспективи. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 21 жовтня 2022 р. Глухів: Глухівський нпу ім. О. Довженка, 202.455с. С.237-276.
13. Волков О. Роздуми про підготовку інженерів-педагогів. Професійно-технічна освіта. 2007. № 4 (37). С. 20-21.
14. Главатських І. Педагогічні передумови запровадження електронних курсів при підготовці інженерів-педагогів на заняттях з вищої математики. Гуманізація навчально-виховного процесу: наук.- метод. зб. Слов'янськ: 2009. Вип. XLVI. С. 35-41.
15. Гончаренко С.У., Ничкало Н.Г. Професійна освіта: словник: навчальний посібник. Київ: Видавництво «Вища школа», 2000. 380 с.
16. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
17. Горбатюк Р.М. Особливості розподілу навчальних дисциплін для інженерно-педагогічних спеціальностей. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. Тернопіль: 2007. № 8. С. 178-182.
18. Горбатюк Р.М. Система професійної підготовки майбутніх фахівців інженерно-педагогічного профілю. Тернопіль: Посібники і підручники, 2009. 400 с.
19. Горбатюк Р.М. Формування професійної компетентності в майбутніх інженерів-педагогів. Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка. 2007. № 21 (137). Ч. 1: Педагогічні науки. С. 62-71.
20. Горобець Т.В. До питання еволюції поняття «педагогічна практика». Київ, 2010. № 1. С. 55-58.

21. Ігнатенко Г.В., Опанасенко В.П., Самусь Т.В. Формування методичної компетентності педагогів професійного навчання в процесі педагогічних практик. Суми, 2017. 112 с.
22. Десятов Т.М., Ничкало Н.Г. Глосарій основних термінів професійної освіти і навчання. Київ: Видавництво «АртЕк», 2009. 192 с.
23. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2004. – 352 с.
24. Драгун Ю.М. Професійна діяльність інженера-педагога в процесі педагогічної творчості. Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка. 2007. № 3 (120): Педагогічні науки. С. 57-61.
25. Ємченко О., Черкасов М., Бездетко І. Роль комп'ютера в навчальному процесі при підготовці інженерів-педагогів. Гуманізація навчально-виховного процесу: наук.-метод. зб.Слов'янськ, 2009. Вип. XLVI . С. 52-55.
26. Закон України про професійно-технічну освіту. Збірник законів України про професійно-технічну освіту. Київ, 2002. 36 с.
27. Іваненко І. Професійний добір і підготовка інженерно-педагогічних кадрів: психологічний супровід. Психолог.2007. № 4 (244). С. 13-16.
28. Іванова Е.М. Особливості формування естетичної культури студентів інженерно-педагогічних спеціальностей. Освіта. Наука. Виробництво: наук.-метод. альманах. Луганськ; Стаханов, 2008. № 3. С. 210-213.
29. Ігнатюк О.А. Теоретико-методологічні основи цілеспрямованої педагогічної діяльності з формування конкурентоздатних майбутніх інженерів в умовах інноваційного розвитку суспільства. Харків: НТУ «ХПІ», 2010. №3. С. 33-41.

30. Ігнатюк О.А. Теоретичні та методичні основи підготовки майбутнього інженера до професійного самовдосконалення в умовах технічного університету : Дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2010. 44 с.
31. Ігнатюк О.А. Теоретичний аспект творчого саморозвитку викладача. Педагогічні науки: зб. наук. праць. Полтава : Полтавський нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка, 2011. Вип. 3. С. 17-21.
32. Ігнатюк О.А. Формування у магістрантів інженерно-технічного профілю компетентності з проектування методик навчання. Харків: НТУ «ХПІ», 2012. №2. С. 95-103.
33. Казакова Н.В. Організаційно-методичні засади педагогічної практики майбутніх учителів початкової школи в умовах ступеневої підготовки: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2005. 22 с.
34. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н.Б., Вахрушева Т.Ю. Педагогічна майстерність викладача: Навчальний посібник. Харків: Видавництво НФаУ, 2009. 140 с.
35. Кара С. Організація керівництва педагогічною практикою – важлива умова формування професійної компетентності студентів. Київ: Видавництво «Рідна школа», 2006. С. 11-13.
36. Карутін Є. Фахова підготовка майбутніх інженерів-педагогів. Гуманізація навчально-виховного процесу: наук.-метод. зб. Слов'янськ, 2009. Вип. XLVI . С. 87-90.
37. Карчевська Н.В. Засоби моделювання в підготовці інженерів-педагогів. Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. 2010. № 16 (203). Ч. II: Педагогічні науки. С. 119-124.
38. Карчевська Н.В. Формування інформаційної культури інженера-педагога. Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. 2009. № 9 (172): Педагогічні науки. С. 88-93.
39. Касярум С.О. Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія: Зб. наук. пр. 2011. № 2 (16). С. 39-42.

40. Кацова Л.І. Формування професійного інтересу у майбутніх учителів у процесі педагогічної практики: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Херсон, 2004. 196 с.

41. Кашпур Т.О. Професійна підготовка майбутнього інженера-педагога до виховної діяльності в професійно-технічних навчальних закладах Донецьк, 2009. № 3/4 (134/135). С. 46-49.

42. Кашпур Т.О. Професійна підготовка майбутнього інженера-педагога на основі компетентнісного підходу. Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. 2009. № 17 (180): Педагогічні науки. С. 78-84.

43. Кизименко Л. Інженерно-педагогічна підготовка у Національному університеті «Львівська політехніка». Вища освіта України. 2007. № 4. С. 42-45.

44. Коваленко Д. Особливості професійної підготовки інженерів-педагогів. Гуманітарний вісник. Серія: Педагогіка. №. 22. С. 62-66.

45. Коваленко О.Е., Брюханова О.Е., Гирич З.І., Кулешова В.В., Прохорова О.О. Дидактичні основи професійної освіти. Навчальний посібник для студентів інженерно-педагогічних спеціальностей. Харків: УПА, 2008. 154 с.

46. Коваленко О.Е., Брюханова О.Е., Корольова Н.О., Шматков Є.В. Методика професійного навчання : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів інженерно-педагогічних спеціальностей. Харків, 2008. 488 с.

47. Коваленко О.Е., Брюханова Н.О., Мельниченко О.О. Теоретичні засади професійної педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів в контексті приєднання України до Болонського процесу. Харків: УПА, 2007. 161 с.

48. Коваленко О.Е. Концепція розвитку інженерно-педагогічної освіти в Україні: проект. Харків, 2004. 19 с.

49. Коваленко О.Е. Менеджмент освіти. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів інженерно-педагогічних спеціальностей. Харків: ВПП «Контраст», 2008. 68 с.
50. Коваленко О.Е. Методика професійного навчання: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Харків: Видавництво НУА, 2005. 360 с.
51. Коваленко О. Інженерно-педагогічні кадри вирішують усе. Або майже все... Київ: Видавництва «Вища школа». 2006. № 3. С. 15-25.
52. Коваленко О. Підготовка інженерів-педагогів: нові підходи. Професійно-технічна освіта. 2006. № 1. С. 7-8.
53. Кондратьєва Н.О. Педагогічна практика студентів вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації. Вінниця: Видавництво «Велес», 2002. 64 с.
54. Концепція розвитку інженерно-педагогічної освіти (проект). Харків: УПА, 2004. 40 с.
55. Корольова Н. Особливості методичної підготовки майбутніх інженерів-педагогів енергетичного профілю. Гуманізація навчально-виховного процесу: наук.-метод. зб. Слов'янськ, 2009. С. 95-102.
56. Красовська І.І. Сучасні освітні технології навчання. Типи та види уроків, методика їх вибору: методичний poradnik. URL: <http://proftekhosvita.org.ua/uk/resources/category/metodichn-resursi> (Дата звернення 06.10.2023)
57. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Київ: Видавництво «Грамота», 2005. 448 с.
58. Кулешова В.В., Мальована В.В. Основи менеджменту у системі професійно-технічної освіти. Навчальний посібник для студентів інженерно-педагогічних спеціальностей. Харків: УПА, 2010. 259 с.
59. Кулешова В.В. Формування пошуково-дослідницьких умінь майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2007. 17 с.

60. Куліш Р.В. Інтерактивні підходи до організації педагогічної практики студентів у вищих навчальних закладах. Вісник Черкаського університету: зб. наук. пр. Черкаси: ЧНУ, 2009. С. 38-42.

61. Лук'янченко О.М. Організація педагогічної практики в різних типах педагогічних навчальних закладів України (друга половина XIX – початок XX ст.): дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Харків, 2004. 221 с.

62. Майський Г.Ю. Дидактичні вміння студентів, необхідні у процесі проходження педагогічної практики. Сучасна освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика: Матеріали науково-практичної конференції (22 листопада 2012 року). Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2012. С. 74.

63. Майський Г.Ю. Зміст дидактичної та методичної підготовки студентів до педагогічної практики. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. Запоріжжя: КПУ, 2012. С. 552-555.

64. Майський Г.Ю. Наукові концепції з питань організації педагогічної практики. Проблеми інженерно- педагогічної освіти: зб. наук. праць. Харків: УПА, 2012. С. 8-12.

65. Майський Г.Ю. Педагогічна практика майбутніх фахівців у середніх професійних навчальних закладах. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. Запоріжжя: КПУ, 2012. С. 262-266.

66. Макієнко В.Г. Порядок проведення поетапної кваліфікаційної атестації при продовженні навчання та державної кваліфікаційної атестації після завершення повного курсу навчання з професії (методичні рекомендації). URL: <http://proftekhosvita.org.ua/uk/resources/category/veb-zhurnal-nnovatsjniy-dosvd-u-profesjno-technchnj-osvt> (дата звернення 21.09.2023).

67. Національний класифікатор України: класифікатор професій. ДК 003:2005. Київ: Видавництво «Робота», 2005.342 с.

68. Ничкало Н.Г. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика. Хмельницький: ТУП, 2002. 334 с.
69. Нікуліна А.С., Олійник В.В., Матвеев Г.П. та ін. Безперервна післядипломна освіта інженерно-педагогічних працівників України. Донецьк: Донецький інститут післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників. 2000. 212 с.
70. Опанасенко В.П. Дослідницька діяльність як елемент фахової підготовки інженерів-педагогів. Науковий часопис НПУ.
71. Острианська О.А. Формування комплексних педагогічних умінь у майбутніх учителів початкових класів: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04.Харків, 2002.20 с.
72. Павлова Л.М. Організація науково-методичної роботи у професійно-технічному навчальному закладі: методичні рекомендації. Київ: ПтіЗО МОН України, 2009. 50 с.
73. Пехота О.М., Єрмакова І.П. Основи педагогічних досліджень: від студента до наукової школи: навчально-методичний посібник. Миколаїв: Видавництво «Іліон», 2011. 340 с.
74. Полак Л.Б. Навчально-виховний процес у закладах профтехосвіти: управлінський аспект: навчально-методичний посібник. Київ: Видавництво «Вища школа», 1999. 112 с.
75. Самусь Т.В. Формування здоров'язберезувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійної підготовки: дис...канд. пед. наук:13.00.04. Глухів, 2016. 246с.
76. Соловей М.І., Ніколаєва С.Ю., Спіцтн Є.С., Кудіна В.В., Бражник Н.О., Демчук В.С. Організація педагогічної практики в кредитно-модульній системі навчання (освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр», «спеціаліст»). Київ: Видавництво «Ленвіт», 2006. 106 с.
77. Тлумачний словник української мови. Харків: Видавництво «Прапор», 2004. 992 с.

78. Усеїнова Л.Ю. Формування професійно-практичної компетентності майбутніх інженерів-педагогів в умовах виробничої практики : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2010. 23 с.

79. Фоміна М. В. Структурування змісту психолого-педагогічної підготовки інженерів машинобудівного профілю : автореферат дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04. 2005. 20 с.

80. Хомич Л.О. Сучасні види педагогічних практик. Шлях освіти. Київ: Міленіум, 1999. С. 4-8.

81. Хромченко О.В. Педагогічна практика як засіб підвищення якості формування творчих умінь майбутніх педагогів. Київ: Видавництво «Наука і освіта», 2009. С. 222-226.

82. Шевчук С.С. Вивчення, узагальнення та впровадження передового педагогічного досвіду. Донецьк, 2004. 48 с.

83. Шматков Є.В., Коваленко Д.В. Новітні інноваційні технології навчання: навчальний посібник закладів інженерно-педагогічних спеціальностей. Харків: ВПП «Контраст», 2008. 172 с.

84. Шматков Є.В., Коваленко О.Е. Методика професійного навчання. Частина 2. Методика професійно-практичного навчання. Навчальний посібник для студентів інженерно-педагогічних спеціальностей ЗВО II-IV рівнів акредитації. Харків, 2002. 214 с.

85. Яворський А. Педагогічна практика – одна з найважливіших складових професійної підготовки майбутнього фахівця (соціального педагога). Київ: Видавництво «Рідна школа», 2007. С. 15-19.

86. Яровий В.І. Формування педагогічних умінь у майбутніх інженерів-педагогів: дисс. ...канд. пед. Наук. Київ, 1988. 249 с.

Анкета

Труднощі, з яким стикаються педагоги професійного навчання при виконанні професійно-педагогічних функцій

Інструкція: Підкресліть, будь-ласка, відповіді на запитання, які найбільше виражають Вашу думку. Можливо, що для повної відповіді Вам доведеться підкреслити декілька відповідей. Якщо ні один із запропонованих варіантів не відповідає Вашому ставленню, напишіть, будь-ласка, свій варіант. Якщо до запитання немає відповідей, запишіть їх самостійно. Дякуємо за допомогу!

1. Вік _____

2. Стать _____

3. Загальний стаж роботи _____

4. Стаж роботи педагогом професійного навчання _____

5. Чи маєте Ви спеціальну професійно-педагогічну освіту? _____

6. Якщо «Так», то назвіть навчальний заклад, який Ви закінчили і спеціальність, що отримали? _____

7. Якщо «Ні», то вкажіть, яку освіту Ви маєте? _____

8. Назвіть, будь-ласка, Вашу кваліфікація та спеціальність за дипломом _____

9. Скажіть, будь-ласка, на якій посаді Ви почали працювали після закінчення вищого навчального закладу? _____

10. Скільки років Ви працюєте в даному навчальному закладі? _____

11. Чи задоволені Ви своєю роботою на посаді, яку займаєте? _____

12. Якщо ні, то чим саме незадоволені?

Продовження додатку А

- а) не маєте достатньої самостійності в роботі
- б) ненормований робочий день
- в) не має можливості кар'єрного зростання
- г) складний контингент тих, хто навчається д) робота не творча
- е) доводиться багато виконувати роботи не спеціальністю
- є) погані відносини з керівництвом ж) погані відносини в колективі
- з) низька заробітна плата
- і) інше _____

13. Якщо Вас задовольняє робота, то скажіть, будь-ласка, що Вам подобається найбільше? _____

- а) можливість застосовувати власні знання і вміння
- б) можливість навчити чомусь інших в) робота творча та різноманітна
- г) інше _____

14. Чи подобається Вам спеціальність? _____

15. Якщо перед Вам постала би проблема вибору, Ви знову обрали свою спеціальність? _____

16. Наскільки, на Вашу думку, високий престиж професії педагога професійного навчання? _____

17. Як Ви вважаєте, чи була достатньою Ваша теоретична підготовка з психолого-педагогічних дисциплін, коли Ви почали працювати за спеціальністю «педагога професійного навчання» _____

18. Якщо «Ні», то назвіть які розділи, теми з даних дисциплін необхідно посилити? _____

19. Чи всі знання, отримані з психолого-педагогічних дисциплін, виявилися потрібними у Вашій роботі? _____

20. Якщо «Ні», то вкажіть, які питання, теми можна було не вивчати?

Продовження додатку А

21. Чи достатньою виявилась практична підготовка з психолого-педагогічних дисциплін, коли Ви почали працювати? _____

22. Якщо «Ні», то вкажіть, яких практичних вмінь Вам не вистачало? _____

23. Чи всі вміння, якими Ви оволоділи при навчанні у ЗВО, виявилися Вам потрібними у професійно-педагогічній діяльності? _____

24. Якщо «Ні», то які вміння Ви вважаєте необов'язковими?

25. Чи чітко визначено голо Ваших посадових зобов'язань? _____

26. Які з перелічених функцій педагога професійного навчання і як часто Вам доводиться виконувати в процесі професійної діяльності?

а) навчальна _____

б) виховна _____

в) організаційно-управлінська _____

г) дослідницька _____

27. Назвіть, будь-ласка, які труднощі Ви відчуваєте при виконанні професійно-педагогічних умінь при роботі в навчальних закладах?

28. Вкажіть, будь-ласка, якими психолого-педагогічними знаннями і вміннями Вам довелося оволодівати самостійно? _____

29. Які форми самоосвіти, підвищення професійної майстерності Ви використовуєте?

а) читання психолого-педагогічної і методичної літератури

б) вивчення досвіду колег

в) курси підвищення кваліфікації

г) постійна переробка власних конспектів, розробок, дидактичного матеріалу

д) інше _____

30. Які з конкретних видів умінь і відповідних їм професійних дій Вам доводиться виконувати в процесі професійної діяльності і як часто?

Види умінь і відповідні їм професійні дії	Систематично	Інколи	Ніколи
<p><i>Гностичні вміння:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • узагальнювати і систематизувати накопичену інформацію; • вивчати і аналізувати науково-технічну літературу з метою самоосвіти, організації виробничої діяльності учнів; • аналізувати і систематизувати навчально-методичну, науково-технічну літературу; • виділяти ключові поняття, закономірності і логічні зв'язки в новій інформації, визначати і класифікувати поняття; • встановлювати внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки галузі діяльності з суміжними галузями; • використовувати понятійний апарат професійної галузі знання, проводити феноменологічний аналіз понять і складати глосарій дисциплін, що викладаються 			
<p><i>Дослідницько-проектувальні вміння:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • формувати науково-пізнавальні мотиви в навчально-виховному процесі; • вивчати і застосовувати у власній професійній діяльності передовий педагогічний досвід; • здійснювати психолого-педагогічні дослідження педагогічного процесу, особистості того, хто навчається, навчального колективу, обробляти результати; • готувати наукові статті, доповіді, виступи, науково-методичні рекомендації; • проектувати і здійснювати навчальні, виховні і розвивальні цілі в цілому з предмету і на конкретному занятті; 			
<ul style="list-style-type: none"> • складати комплексні, перспективні і робочі плани навчальної і виховної роботи; • проектувати і здійснювати поточний та підсумковий контроль; • проектувати власне професійне зростання 			

<p><i>Організаційно-комунікативні:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • створювати оптимальні умови для проведення навчально-виховного процесу; • організовувати самостійну роботу тих, хто навчається; • планувати і організовувати роботу методичних комісій, класних керівників і керівників гуртків • створювати морально-психологічний клімат для оптимальної роботи педагогічного колективу; • активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів під час заняття; • створювати позитивний морально-емоційний фон на заняттях; • організовувати колективну діяльність на заняттях, взаємодопомогу; • підтримувати дисципліну і робочу обстановку на занятті; • визначати способи впливу на учнів з урахуванням їх вікових і індивідуальних особливостей; • володіти невербальними способами педагогічної техніки у спілкуванні з учнями на заняттях і у позакласній роботі; • володіти вербальними способами навчальної і поза навчальної комунікації; • організовувати взаємодію учнів на заняттях і в позакласній виховній роботі і активно управляти цим процесом • управляти і конструювати навчальним і виховним процесом на заняттях і самостійною роботою 			
<p><i>Оцінно-рефлексивні вміння:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – визначати критерії і показники оцінки діяльності тих, хто навчається і в цілому навчальної установи, використовувати аналіз їхньої діяльності і розробляти методику колекційної роботи; – аналізувати навчально-пізнавальну діяльність тих, хто навчається; – контролювати і оцінювати знання і вміння з предмету тих, хто навчається; – контролювати успішність проведення виховного заходу; – здійснювати контроль за виконанням навчальних планів і програм з предмету і виховної роботи з групою; 			

Продовження додатку А

<p>– здійснювати рефлексію власного психічного стану і поведінки в процесі професійної діяльності, аналізувати причини власних успіхів і невдач, володіти прийомами саморегуляції;</p> <p>– аналізувати труднощі в навчально-пізнавальній діяльності тих, хто навчається, визначати засоби їх подолання і прогнозувати успішність їхньої навчальної роботи</p>			
--	--	--	--

**Результати експериментальної оцінки змісту професійно-педагогічних
умінь, які оцінювали експерти**

Прояв умінь в професійній діяльності	Систе- матично	Інколи	Ніколи
<i>Гностичні вміння:</i>	97	8	0
– узагальнювати і систематизувати накопичену інформацію;	95	10	0
– вивчати і аналізувати науково-технічну літературу з метою самоосвіти, організації виробничої діяльності учнів;	96	9	0
– аналізувати і систематизувати навчально-методичну, науково-технічну літературу;	93	12	0
– виділяти ключові поняття, закономірності і логічні зв'язки в новій інформації, визначати і класифікувати поняття;	83	18	3
– встановлювати внутрішньо-предметні і міжпредметні зв'язки галузі діяльності з суміжними галузями;	92	13	0
– використовувати понятійний апарат професійної галузі знання, проводити феноменологічний аналіз понять і складати глосарій дисциплін, що викладаються			
<i>Дослідницько-проектувальні вміння:</i>	92	13	0
– формувати науково-пізнавальні мотиви в навчально-виховному процесі;	33	69	4
– вивчати і застосовувати у власній професійній діяльності передовий педагогічний досвід;	8	71	27
– здійснювати психолого-педагогічні дослідження педагогічного процесу, особистості того, хто навчається, навчального колективу, обробляти результати;	11	52	43
– готувати наукові статті, доповіді, виступи, науково-методичні рекомендації;	86	8	12
– проектувати і здійснювати навчальні, виховні і розвивальні цілі в цілому з предмету і на конкретному занятті;	83	14	9
– складати комплексні, перспективні і робочі плани навчальної і виховної роботи;			

Продовження додатку Б

– проектувати і здійснювати поточний та підсумковий контроль;	96	9	0
– проектувати власне професійне зростання	40	65	0
<i>Організаційно-комунікативні:</i>			
– створювати оптимальні умови для проведення навчально-виховного процесу;	33	65	8
– організовувати самостійну роботу тих, хто навчається;	46	54	6
– планувати і організовувати роботу методичних комісій, класних керівників і керівників гуртків;	23	65	18
– координувати діяльність органів самоуправління, суспільних організацій, виховних установ;	32	70	4
– складати план професійного зростання і організовувати педагогічне навчання, підвищення кваліфікації;	26	64	16
– створювати морально-психологічний клімат для оптимальної роботи педагогічного колективу;	38	58	10
– активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів під час заняття;	49	47	12
– створювати позитивний морально-емоційний фон на заняттях;	65	33	10
– організовувати колективну діяльність на заняттях, взаємодопомогу;	68	32	8
– підтримувати дисципліну і робочу обстановку на занятті;	94	9	5
– визначати способи впливу на учнів з урахуванням їх вікових і індивідуальних особливостей;	99	8	1
– володіти невербальними способами педагогічної техніки у спілкуванні з учнями на заняттях і у позакласній роботі;	74	28	6
– володіти вербальними способами навчальної і поза навчальної комунікації;	102	5	1
– організовувати взаємодію учнів на заняттях і в позакласній виховній роботі і активно управляти цим процесом;	85	15	8
– управляти і конструювати навчальним і виховним процесом на заняттях і самостійною роботою	104	3	1

Продовження додатку Б

<p><i>Оцінно-рефлексивні вміння:</i></p> <p>– визначати критерії і показники оцінки діяльності тих, хто навчається і в цілому навчальної установи, використовувати аналіз їхньої діяльності і розробляти методичку колекційної роботи;</p>	52	45	9
<p>– аналізувати навчально-пізнавальну діяльність тих, хто навчається;</p>	93	12	1
<p>– контролювати і оцінювати знання і вміння з предмету тих, хто навчається;</p>	98	7	1
<p>– контролювати успішність проведення виховного заходу;</p>	73	28	5
<p>– здійснювати контроль за виконанням навчальних планів і програм з предмету і виховної роботи з групою;</p>	42	55	9
<p>– здійснювати рефлексію власного психічного стану і поведінки в процесі професійної діяльності, аналізувати причини власних успіхів і невдач, володіти прийомами саморегуляції;</p>	29	74	3
<p>– аналізувати труднощі в навчально-пізнавальній діяльності тих, хто навчається, визначати засоби їх подолання і прогнозувати успішність їхньої навчальної роботи</p>	85	11	10

Анкета

Дослідження проблеми удосконалення професійно-педагогічних умінь майбутніх педагогів професійного навчання

Інструкція: Підкресліть, будь-ласка, один або декілька варіантів відповіді, прийнятних для Вас. Якщо до запитання немає відповідей, запишіть їх самостійно. Дякуємо за допомогу!

1. Дата заповнення _____

2. Вік _____

3. Стать _____

4. Освіта до вступу в академію _____

5. Стаж роботи до вступу до академії _____

6. Як Ви дізнались про факультет на якому навчаєтесь?

а) із довідників, б) від батьків, в) із об'яв по телевізору або радіо, г) від друзів або знайомих, д) від студентів академії, е) із профорієнтаційних бесід

7. Як Ви ставитеся до професійної діяльності педагога професійного навчання?

а) професія подобається, б) ставлюсь байдуже, в) не можу відповісти, г) скоріше подобається, чим ні, д) скоріше не подобається, чим подобається, е) зовсім не подобається

8. Які аспекти майбутньої професії Вас найбільше подобаються, а які ні? (Напишіть навпроти кожного пункту «Так» або «Ні»)

а) багатогранність діяльності викладача

б) робота з молоддю

в) творчий характер праці

г) необхідність постійно навчатися д) постійна зайнятість

д) велика літня відпустка, пільги тощо

е) інший варіант _____

9. Вкажіть на мотиви вступу до ГНПУ ім. Олександра Довженка

- а) Вступив не стільки за бажанням, скільки по волі случаю
- б) Прагнення отримати вищу освіту
- в) Хотілося присвятити себе якійсь наці
- г) Прагнення оволодіти спеціальністю «педагога професійного навчання», яка мені подобається
- д) Хотілося стати педагогом професійного навчання і працювати у СП(ПТ)ЗО

10. Якщо Ви прагнули стати саме педагогом професійного навчання, то чому?

- а) дана професія подобається більше, ніж інші
- б) хотілося оволодіти саме цією спеціальністю
- в) через багатогранність спеціальності «педагога професійного навчання»
- г) за порадою батьків або друзів
- д) подобається робота з молоддю

11. Які навчальні курси з психолого-педагогічного циклу Ви вивчали?

12. Яку оцінку на іспиті з кожного з них Ви отримали? _____

13. Як Ви оцінили б свої знання з даних курсів? Поставте оцінку?

14. Як Ви б оцінили власні практичні вміння застосовувати знання з кожного з курсів в реальній діяльності? Вкажіть конкретно курс і оцінку.

15. Чи подобається Вам навчатися на факультеті? _____

16. Чи довелося Вам використовувати отриманні з дисциплін психолого-педагогічного циклу знання й уміння? _____

17. Якщо «Так», то вкажіть у якому виді діяльності?

- а) під час проходження практики
- б) у спілкуванні з друзями, рідними

в) у суспільно-педагогічній діяльності

г) у самовихованні

д) інший варіант _____

18. Чи читаєте Ви психолого-педагогічну літературу? _____

19. Чи є цікавою для Вас професійно-педагогічна діяльність? _____

20. Чи підвищився Ваш інтерес до обраної спеціальності під час навчання у академії? _____

21. Якщо так, то які з вивчених курсів вплинули на це? _____

22. Чи підвищився Ваш інтерес до обраної професії після проходження педагогічної практики? _____

23. Назвіть, будь-ласка, професійні функції педагога професійного навчання _____

24. Які з названих функцій Ви вже готові виконувати, маючи для цього необхідні знання і вміння? _____

25. Чи збираєтесь Ви займатися педагогічною діяльністю після закінчення академії? _____

26. Чи займаєтесь Ви у вільний час самопідготовкою до майбутньої професійної діяльності? _____

27. Якщо так, то у якому вигляді?

а) читання літератури зі спеціальності в) наукова діяльність

б) суспільно-педагогічна діяльність

в) наукова діяльність

г) інше _____

28. Чи використовуєте Ви при вивченні психолого-педагогічних та фахових дисциплін знання та уміння, отримані раніше? _____

29. Чи є, на Вашу думку, структура психолого-педагогічної підготовки студентів у академії оптимальною? _____

30. Якщо ні, то які, на Вашу думку, курси необхідно додати до психолого-педагогічного циклу? _____

Анкета**студента, який пройшов педагогічну практику**

Інструкція: Підкресліть, будь-ласка, відповіді, прийнятні для Вас. Якщо до запитання немає відповідей, запишіть їх самостійно. Дякуємо за допомогу!

1. Група _____

2. Дата заповнення _____

3. Напишіть, будь-ласка, оцінки, які Ви отримали на іспитах з психолого-педагогічних курсів _____

4. Оцініть реальні знання й уміння з вказаних дисциплін _____

5. Знання з яких курсів психолого-педагогічного циклу Вам довелося використовувати під час проходження педагогічної практики? _____

6. Назвіть, будь-ласка, професійно-педагогічні функції педагога професійного навчання _____

7. До виконання яких зі вказаних функцій, Ви готові? _____

8. Оцініть, будь-ласка, власний рівень психолого-педагогічної підготовки у ЗВО? _____

9. Де Ви плануєте працювати після закінчення навчання? _____

10. Чи подобається Вам майбутня професія? _____

11. Вкажіть, будь-ласка, якими вміннями Ви оволоділи при навчанні в академії і вважаєте їх достатніми для майбутньої професійної діяльності?

а) гностичні, б) дослідницько-проектувальні, в) організаційно-комунікативні, г) оцінно-рефлексивні

12. Оцініть сформованість Ваших умінь за 5-ти бальною системою _____

13. Вкажіть, труднощі з якими вміннями Ви відчували в процесі педагогічної практики?

Види умінь і відповідні їм професійні дії	Систематично	Інколи	Ніколи
<p><i>Гностичні вміння:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • узагальнювати і систематизувати накопичену інформацію; • вивчати і аналізувати науково-технічну літературу з метою самоосвіти, організації виробничої діяльності учнів; • аналізувати і систематизувати навчально-методичну, науково-технічну літературу; • виділяти ключові поняття, закономірності і логічні зв'язки в новій інформації, визначати і класифікувати поняття; • встановлювати внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки галузі діяльності з суміжними галузями; • використовувати понятійний апарат професійної галузі знання, проводити феноменологічний аналіз понять і складати глосарій дисциплін, що викладаються <p><i>Дослідницько-проектувальні вміння:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • формувати науково-пізнавальні мотиви в навчально-виховному процесі; • вивчати і застосовувати у власній професійній діяльності передовий педагогічний досвід; • здійснювати психолого-педагогічні дослідження педагогічного процесу, особистості того, хто навчається, навчального колективу, обробляти результати; 			

<ul style="list-style-type: none"> • готувати наукові статті, доповіді, виступи, науково-методичні рекомендації; • проектувати і здійснювати навчальні, виховні і розвивальні цілі в цілому з предмету і на конкретному занятті; • складати комплексні, перспективні і робочі плани навчальної і виховної роботи; • проектувати і здійснювати поточний та підсумковий контроль; • проектувати власне професійне зростання <p><i>Організаційно-комунікативні:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • створювати оптимальні умови для проведення навчально-виховного процесу; • організовувати самостійну роботу тих, хто навчається; • планувати і організовувати роботу методичних комісій, класних керівників і керівників гуртків; • координувати діяльність органів самоуправління, суспільних організацій, виховних установ; • складати план професійного зростання і організовувати педагогічне навчання, підвищення кваліфікації; • створювати морально-психологічний клімат для оптимальної роботи педагогічного колективу; • активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів під час заняття; • створювати позитивний морально-емоційний фон на заняттях; 			
--	--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • організувати колективну діяльність на заняттях, взаємодопомогу; • підтримувати дисципліну і робочу обстановку на занятті; • визначати способи впливу на учнів з урахуванням їх вікових і індивідуальних особливостей; • володіти невербальними способами педагогічної техніки у спілкуванні з учнями на заняттях і у позакласній роботі; • володіти вербальними способами навчальної і поза навчальної комунікації; • організувати взаємодію учнів на заняттях і в позакласній виховній роботі і активно управляти цим процесом; • управляти і конструювати навчальним і виховним процесом на заняттях і самостійною роботою <p><i>Оцінно-рефлексивні вміння:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • визначати критерії і показники оцінки діяльності тих, хто навчається і в цілому навчальної установи, використовувати аналіз їхньої діяльності і розробляти методику колекційної роботи; • аналізувати навчально-пізнавальну діяльність тих, хто навчається; • контролювати і оцінювати знання і вміння з предмету тих, хто навчається; • контролювати успішність проведення виховного заходу; • здійснювати контроль за виконанням навчальних планів і програм з предмету і виховної роботи з групою; 			
---	--	--	--

Продовження додатку Г

<ul style="list-style-type: none"> • здійснювати рефлексію власного психічного стану і поведінки в процесі професійної діяльності, аналізувати причини власних успіхів і невдач, володіти прийомами саморегуляції; • аналізувати труднощі в навчально-пізнавальній діяльності тих, хто навчається, визначати засоби їх подолання і прогнозувати успішність їхньої навчальної роботи 			
---	--	--	--

14. Що, на вашу думку, впливає на недостатню підготовленість випускників до здійснення професійних функцій?

а) слабка матеріально-технічна база ЗВО

б) відсутність або слабкі міжпредметні зв'язки між дисциплінами психолого-педагогічного циклу

в) низький рівень викладання

г) зміст дисципліни недостатньо відображає характер майбутньої професійної діяльності

д) недостатня кількість практичних занять і педагогічної практики

е) завдання з педагогічної практики не відображають специфіку діяльності педагога професійного навчання

є) інший варіант _____

15. Ваші пропозиції щодо поліпшення психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців _____
